

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 36.

Lördagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 645, med inbjudning till första kammaren att förena sig med andra kammaren i dess beslut, att ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 439, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m., och nr 441, med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor, skulle behandlas av andra särskilda utskottet.

Herr talmannen hemställde, att första kammaren, som den 17 innevarande månad avslagit en framställning i samma syfte som andra kammarens nu delgivna beslut, måtte finna den däri gjorda inbjudningen icke föranleda något vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 78, angående befrielse från eller restitution av tullavgift för åtskilliga materialier och skeppsförnödenheter för pansarbåten Sverige;

nr 79, angående lag om ändrad lydelse av 30 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

nr 80, rörande förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa;

nr 81, rörande lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 82, rörande förslag till lag om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande;

nr 83, angående lag om ändring i vissa delar av 20 kap. strafflagen m. m.;

nr 84, rörande förslag till förordning angående idkande av pantlånerörelse;

nr 85, rörande förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

nr 86, rörande förordning om ändrad lydelse av 20 § 1 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 87, rörande förordning om ändrad lydelse av 45 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker; samt

nr 88, angående tullfri införsel av en telefonkabel.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 440, angående lönereglering för skogsvaktarna vid universitetet i Uppsala m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 442, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av §§ 1, 2, 10, 13, 19, 21, 22, 23, 30, 36, 38 och 39 i förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, dels lag om ändrad lydelse av §§ 1, 3 och 4 i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, dels ock lag om ändrad lydelse av 1, 2, 3, 4, 5 och 7 §§ i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 443, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 445, angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid postsparbanken.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Mannheimers* motion, nr 205, angående gratifikation åt vaktmästaren F. Anderssons änka.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 42 och 43, bankoutskottets memorial nr 61, jordbruksutskottets utlåtanden nr 95 och 96 samt nr 100—106, andra särskilda utskottets memorial nr 6 ävensom första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 19 och 20.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark.

*Lagförslag
om utrotande
av berberis-
buskar.*

Genom en den 22 februari 1918 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 199, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte,

1) med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, i anledning av ifrågavarande proposition för sin del antaga följande

Lag

om utrotande av berberisbuskar å viss mark.

1 §.

Där förhållandena inom något hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Konungen, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting, förordna, att buskar av vanlig berberis (*Berberis vulgaris*) skola inom hushållningssällskapets område eller viss del därav genom jordinnehavarens försorg utrotas å mark, belägen på mindre avstånd än två hundra meter från åker; dock att förordnandet ej må omfatta dylika buskar i botaniska trädgårdar, som äro förbundna med högre undervisningsanstalter

2 §.

I förordnande, varom i 1 § sägs, skall tillika utsättas viss tid, inom vilken utrotandet skall vara verkställt. Tiden må sättas olika för olika delar av det område, förordnandet avser.

3 §.

Uraktlåter innehavare av mark, som i 1 § avses, att inom utsatt tid verkställa föreskriven utrotning av å marken växande berberisbuskar, straffes med böter från och med tio till och med två hundra kronor, och må utrotandet på den skyldiges bekostnad verkställas genom vederbörande åklagarmyndighets försorg.

4 §.

Förseelse, varom i denna lag sägs, åtalas av allmän åklagare.

5 §.

Av böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle en tredjedel åklagaren och återstoden kronan. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Lagförslag
om utrotande
av berberis-
buskar.
(Forts.)

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvand-
las enligt allmän strafflag.

6 §.

Förordnandet enligt denna lag skall tillika med erinran om påföljd av förseelse däremot genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och *i en eller flera tidningar* inom orten samt anslås på lämpliga ställen inom det område, förordnandet avser.

7 §.

På Konungen ankommer att meddela föreskrifter angående förbud mot försäljning och plantering av berberisbuskar.

Denna lag skall träda i kraft den 1 augusti 1918.

2) till bestridande av kostnaderna för beberisbuskens utrotande i de trakter av landet, där den förekomme i större mängd, å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor att utgå i den mån motsvarande belopp av enskilda, kommuner, landsting eller hushållningssällskap för ändamålet tillsköttes och i övrigt på de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:tt kunde komma att föreskriva.

Herr Holmquist: Herr talman! Det torde nog vara en för kammarens samtliga ledamöter känd sak, att frågan om berberisbusken som smittoförande och rostalstrande är en mycket gammal fråga, som har olika bedömts ifrån olika vetenskapsmän och även bland det praktiska lantbrukets män på olika sätt uppfattats. Här föreligger nu ett lagförslag, där man så tillvida fattat ställning till frågan, att man ansett, att ett bestämt försök bör göras att komma berberisbusken till livs, och särskilt ber jag att få påpeka, att icke endast genom lagens allmänna mellankomst utan även genom att få genomfört ett beviljande av vissa statsmedel för sådant syfte har man nu velat åstadkomma ett bättre sakernas läge.

Jag har den ganska stora förhoppningen, att ett enhälligt utskottsutlåtande skall betyda att frågan således nu närmar sig sin lösning, men varför jag begärde ordet är egentligen, att man i den allmänna pressen under de senaste dagarna har sett en del artiklar införda, som i vissa avseenden rört upp frågan. Som bekant är denna lag grundad därpå, att framställningar rörande utrotande av berberisbusken skola göras av de olika länens hushållningssällskap och landsting. Man har från visst håll ansett, att genom att så ordna förhållandena i lagen, så kommer den gamla frågan om berberisbuskens skadlighet eller icke skadlighet att överflyttas till dessa institutioner och att följaktligen genom en sådan strid i denna fråga lagens effektivitet skulle kunna helt och hållet äventyras. För min del har jag hoppats, att så ingalunda skall bli förhållandet, och jag

ber härmed att få uttala, att detta naturligtvis skulle vara i högsta grad skadligt för denna lags genomförande och framgången av de syften, som denna lag avser att främja. Jag hade trots för min del att den fråga, som nu bör göras till föremål för landstingens och hushållningssällskapens bedömande är icke den gamla vetenskapliga frågan om berberisbuskens skadlighet eller icke skadlighet, utan det är frågan, om berberisbuskens spridning inom de olika landsändarna är av den omfattning, att den bör föranleda åtgärder för dess utrotande eller om så icke är förhållandet. Att fortsätta med den vetenskapliga dispyten och föra den över från det rent vetenskapliga gebitet in på landstingens och hushållningssällskapens område tror jag vore ur många synpunkter synnerligen olycksbringande.

Jag har endast velat uttala detta, på samma gång som jag tillåter mig anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingen före viss dag ävensom fem i ämnet väckta motioner.

Lagförslag
om förbud
mot lingen-
plockning
före viss dag.

I en till riksdagen den 5 april 1918 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 231, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen antaga framlagt förslag till lag om förbud mot plockning av lingen före viss dag.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft fem i ämnet väckta motioner, nämligen

1) nr 371 i andra kammaren, vari herr *Bergström* i Bäckland hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta visst tillägg till Kungl. Maj:ts förslag;

2) nr 375 i andra kammaren, av herr *Anderson* i Knapasjö, som yrkat avslag å propositionen;

3) nr 381 i andra kammaren, vari herr *Norman* m. fl. begärt sådan ändring i föreliggande lagförslag, att ägare eller innehavare av lingenbärande mark skulle vara oförhindrad att å denna mark plocka för egen förbrukning avsedda lingen före den dag, som eljest kungjordes som tillåten för lingenplockning;

4) två likalydande, nämligen nr 160 i första kammaren, av herr *von Essen*, samt nr 385 i andra kammaren, av herr *Olofsson*, vari föreslagits, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, på framställning av hushållningssällskap och landsting, skulle kunna förordna, att plockning av lingen inom hushållningssällskapets område eller viss del därav eller å viss slags mark icke finge äga rum före dag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bleve bestämd.

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande av anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, under förklarande att förevarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, för sin del antaga följande

Lag

om förbud mot plockning av lingon före viss dag.

1 §.

Därest förhållandena inom något hushållningssällskaps område sådant påkalla till förhindrande av att lingon plockas, innan de uppnått lämplig mognad, äger Kungl. Maj:ts befallningshavande, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande lands-ting, förordna, att plockning av lingon inom hushållningssällskaps område eller viss del därav icke må äga rum före dag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande varder bestämd.

2 §.

Har förordnande, varom i 1 § sägs, meddelats, skall Kungl. Maj:ts befallningshavande ärligen, efter hörande av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, bestämma viss dag, intill vilken det i förordnandet innefattade förbudet skall gälla.

Allteftersom omständigheterna därtill föranleda, bör dagen bestämmas olika för olika delar av det område, som med förordnandet avses.

Bestämmelse, som i denna paragraf avses, skall träda i tillämpning utan hinder av anförda besvär.

3 §.

Plockar någon lingon å förbjuden tid, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor och have tillika förbrutit de plockade lingonen eller gälde, där de ej längre äro i hans besittning, deras värde.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i denna paragraf sägs, fortsätter densamma, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till särskilt ansvar.

4 §.

För förseelse, som begås av barn under femton år, svare fader, målsman eller husbonde, därest förseelsen skett med hans vetskap och ej visas kan, att han gjort vad på honom ankommit för att förekomma densamma.

5 §.

Förseelse, varom i denna lag sägs, åtalas av allmän åklagare,

som jämväl har att verkställa beslag å vara, som anses jämlikt 3 § förbruten.

6 §.

Beslagtagen vara må, utan avvaktan å domstols beslut i målet, försäljas å *offentlig auktion eller, därest den beslagtagna varan är av obetydligt värde, under hand*; börande köpeskillingen, intill dess laga kraft vunnet utslag meddelats, nedsättas hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

Lagförslaget om förbud mot lingonplockning före viss dag.
(Forts.)

7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, så ock behållna försäljningssumman för förbruten vara samt värdet av vara, som ej kunnat tillrättaskaffas, tillfalle kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

8 §.

Bestämmelse, som meddelas jämlikt 2 §, skall, tillika med erinran om påföljden för förseelse däremot, genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och *i en eller flera tidningar inom orten* samt anslås på lämpliga ställen inom det område, bestämmelsen avser.

Sådan bestämmelse skall jämväl meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande i angränsande län för att, i den mån anledning därtill förekommer, där offentliggöras på sätt nyss är sagt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 augusti 1918.

2) att herr Bergströms i Bäckland motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att herr Andersons i Knapasjö motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att herr Normans m. fl. motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

5) att herr von Essens och herr Olofssons motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer *dels* av herr Nilsson i Landeryd, som ansett, att i lagförslaget i fråga bort införas en paragraf 9 av följande lydelse:

9 §.

Utan hinder av förordnande, varom i 1 § sägs, äge markinnehavare att å sin mark när som helst tillgodogöra sig där växande lingon för egen hushållsförbrukning,

dels ock av herrar Sjöblom och Johansson i Uppmälby, friherre Silfverschiöld och friherre Hermelin samt herrar Olsson i Kullen-

Lagförslag
om förbud
mot lings-
plockning.
före viss dag
(Forts.)

bergstorp och *Anderson* i Knapasjö, vilka likväl ej angivit sin mening.

På framställning av herr talmannen beslöts, att ifrågavarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr *Barthelson*: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har i jordbruksutskottet, oaktat jag icke tillfälle att under hela tiden direkt deltaga i dess förhandlingar om detta ärende, uttalat mig för att den föreliggande kungl. propositionen borde i stort sett av utskottet tillstyrkas, men under den uttryckliga reservationen, att markägarens rätt till bären skulle respekteras. Då nu utskottet emellertid icke tagit hänsyn till denna rätt utan gått på den kungl. propositionen helt och hållet, så skall jag be att få här närmare klargöra de skäl, varför jag icke kan vara med om bifall till den kungl. propositionen.

Det är ju en allmänt känd sak, att den rovplockning av bär, som under många år har pågått i våra skogar, förorsakat skada och intrång för markägaren på mångahanda sätt. Det har ju också framförts ifrån många håll klagomål, såväl från konsumenter som bärplockare, att bären plockas långt före mognadstiden, vilket har till följd, att avkastningen av denna hushållsgren både kvantitativt och kvalitativt under senare år betydligt försämrats och gått tillbaka.

Ett uttryck för lantmännens reaktion mot denna rovplockning är ju bland annat de många motioner, som under senare år framkommit till riksdagen med begäran om ett lagstadgande, att markägarens rätt till bären skulle respekteras. Ett uttryck i avseende på det sistnämnda missförhållandet — att bären plockas innan de blivit mogna — är ju åter den kungl. propositionen, som vill se till, att bären hädanefter icke skola plockas omogna, utan först sedan de uppnått nödig mognad.

I motiveringen till förevarande förslag framhåller föredragande statsrådet bland annat, att förevarande spörsmål intimt sammanhänger med frågan om äganderätten. Jag ber att särskilt få påpeka detta på grund av vad jordbruksutskottet yttrar, då det säger, att äganderättsfrågan icke har med denna sak att göra. Sedan departementschefen, som nämnts, framhållit, att äganderättsfrågan har med lagförslaget ett visst sammanhang, så framhåller han bland annat att riksdagen i en skrivelse den 26 april 1913 hos Kungl. Maj:t anhöllit om utredning, huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord må kunna beredas skydd mot tillägnande av å deras mark växande vilda bär, samt att därefter Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga förslag till lagstiftning i ämnet. Slutligen omnämner herr statsrådet att en utredning i frågan nu föreligger. Det är anmärkningsvärt att denna utredning ej nu för riksdagen framlagts, ehuru det skulle ha varit av vikt för denna frå-

gas bedömande att se, vad denna utredning givit för resultat rörande äganderätten till bären. Det synes mig i alla fall egendomligt, att departementschefen i sin motivering kategoriskt uttalar, att markägarens uteslutande rätt till bären icke förefinnes. Innan således den av riksdagen begärda utredningen i äganderättsfrågan föreligger på riksdagens bord, har i detta lagförslag uttalats detta kategoriska omdöme rörande äganderättsfrågan. Då jag för min del icke kan gilla detta föregripande av en begärd utredning, så kan jag icke heller vara med om ett bifall till den kungl. propositionen.

Oaktat i denna kungl. proposition icke företetts något av denna omnämnda utredning, så är jag dock i tillfälle att här relatera några uttalanden som i frågan gjorts från myndigheter och institutioner med anledning av ett på regeringens initiativ utarbetat lagutkast, som herr statsrådet säger nu ligga på regeringens bord. Jag skall endast beröra några av desamma.

Så yttrar Konungens befallningshavande i Uppsala län bland annat: »Förslaget uppställer som regel allmänhetens rätt till bären och låter jordägarens rätt framträda som ett undantag under vissa villkor. Konungens befallningshavande vill omkasta detta förhållande. Jordägarens rätt skall tillvaratagas.»

Konungens befallningshavande i Södermanlands län framhåller, att jordägarens rätt till bären är obestridd enligt lagen ²/₃ 1895 och byggningsbalken kap. 10 § 5.

Då man från juridiskt håll så många gånger här har gjort gällande, att jordägare icke har rätt till bären, därför att det i 1734 års strafflag icke intagits någon bestämmelse härom, så skall jag be att få uppläsa, vad denna av Konungens befallningshavande i Södermanlands län åberopade paragraf i byggningsbalken innehåller. Där står: »Tager någon torv, löv, bast eller hugger ved, gärdsel, stör eller vad det helst är, å den bys ägor, där i han själv ingen del äger; betale värdet för det han tagit» etc. Vi se således, att 1734 års lagstiftning faktiskt har tagit ståndpunkt till denna fråga. Den har förbjudit bärens borttagande, det kan icke förnekas, på grund av de anförda ordalagen i byggningsbalken. Att man icke inrymt någon bestämmelse i frågan i 1734 års strafflag, beror naturligtvis därpå, att bären vid den tidpunkt då lagen skrevs, icke hade något värde.

Malmöhus läns förvaltningsutskott yttrar i denna fråga: »Rätt till bärplockning i den form lagförslaget vill hava den framställd, synes faktiskt vara ägnad att införa rättslöshet och rubba all ordning på landsbygden utan gagn för de fattiga och utan annan fördel än att rikta några företagsamma spekulanter.»

Länsstyrelsen i Örebro län yttrar: »Lagförslaget måste vila på oriktig grund, då det sätter likhetstecken mellan anspråk, intrång och äganderätt. Så upphöjer § 2 allmänhetens anspråk till en rättighet vid sidan av jordägarens, då anspråket på sin höjd kan åberopa billighetshänsyn. Det kan vara billigt att söka bereda allmänheten tillgång till ifrågavarande alster med hänsyn till den sedvane-rätt, som hittills utvecklats sig, dock endast i den mån ägaren själv-

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

må vara villig avstå från sin rätt, och där det kan ske utan skada eller olägenhet för ägaren.»

Slutligen skall jag tillåta mig att göra ett helt kort utdrag av vad domänstyrelsen i frågan yttrat: »Ett starkt stöd för att ägande- eller dispositionsrätten till mark och skog även i sig innesluter motsvarande rätt till sådana marks- och skogsalster som kottar och bär finnes i lagen den 24 maj 1895, angående vad till fast egendom är att hänföra. Denna lags 2 § innehåller nämligen bland annat: »Till jorden höra å rot stående träd och andra växter tillika med frukt därå.' Till förtydligande av denna paragraf må ytterligare anföras, att lagberedningen, som år 1909 avlämnade sista delen av sitt förslag till ny jordabalk och däri jämväl ägnat uppmärksamhet åt frågan om jordägarens rätt till vilda bär och svamp, i motiven till det föreslagna stadgandet yttrat: de alster naturen själv frambringar inom ett fastighetsområde äro på så sätt i 2 § är utsagt, så länge de äro förbundna med fastigheten, tillbehör till denna och underkastade jordägarens äganderätt.» Detta torde vara nog att visa, att från ren juridisk synpunkt man torde ha svårt att påstå, att markägaren icke äger rätt till bär eller det som växer på hans mark. Det finns ju redan stadgat i våra lagar, och det har från de myndigheter som hörts i frågan, i regel uttalats, att äganderätten till bären också tillhör marken.

I den kungl. propositionen framhålles än ytterligare äganderättsfrågan utöver vad jag redan har påpekat. Departementschefen säger nämligen på ett ställe, att man har fruktat, att den här lagen icke skulle ha någon verkan, därför att dess efterlevnad icke skulle kunna kontrolleras, men att denna fara nog kommer att minskas betydligt därigenom, att markägaren har intresse av att se till, att lagen efterleves, på det att han också måtte få några bär. I likhet med departementschefen är jag övertygad om att det, för att en lag som denna skall få någon påföljd, måste finnas någon som har intresse av att tillse, att lagen också efterleves, och det kan icke finnas någon annan, som har detta, efter vad jag kan förstå, än markägaren. Markägarens intresse måste därför tillgodoses. Han måste ha den rätt, som var och en här i landet äger, att besitta det han lagligen förvärvat. Den rätten bör ej förmenas jordägaren.

För min egen del är jag alldeles övertygad om att om riksdagen uttalar sig för markägarens rättighet i detta av mig nu påpekade avseende, så skulle det icke få den påföljd, som många frukta, nämligen att jordägaren skulle förbjuda bärplockning på sin mark, utan tvärtom skulle det kunna verka så, att han skulle kunna få möjlighet att reglera bärplockningen så, att de som behöfde det också skulle kunna få plocka bär. Jag tror icke, att våra skogsägare skulle utnyttja ett sådant tillerkännande för att så att säga sko sig själva. Kostnaden för bärplockning är så stor, att det ligger i sakens natur att det för skogsägare, åtminstone för en större sådan, icke kan vara av någon ekonomisk betydelse att tillgodogöra sig bären. Men det bör vara hans rättighet, synes det mig, att skydda sig för det intrång, som nu sker och som framhållits i de motioner, som finnas omnämnda i utskottsutlåtandet — jag vill icke påstå, att de ha behandlats där — nämligen att skada sker bland annat på skogsplan-

tering; och på grund av den erfarenhet, som jag på detta område må kunna anses hava, så vågar jag påstå, att betydelsen av den skada, som nu sker på våra skogsplanteringar, ofta är från nationalekonomisk synpunkt större än värdet av de bär som plockas.

Det borde vara lagstiftarens skyldighet att tillse, att sådant icke vidare får fortfara. I synnerhet när riksdagen antagit en lag, där det är pålagt den enskilde att sörja för återväxten på sina skogar, så bör man också tillse, att jordägaren får möjlighet att skydda denna. Det är förklarligt, att stadsbon icke kan se denna sak på samma sätt som lantbon, och att han vill göra den nuvarande sedvanerätten till en laga rätt, då han ej varit i tillfälle att på ort och ställe sätta sig in i förhållandena.

Rörande själva den föreliggande lagen, så har jag, som jag nämnde i utskottet redan uttalat mig för att det skulle vara en lycka, om densamma hade kunnat antagas, men på grund av de motiv, som föreligga, särskilt departementschefens yttrande, att jordägare icke har äganderätt till bär, så anser jag mig för min del icke kunna yrka bifall till jordbruksutskottets förslag, ty det skulle vara att gå den av riksdagen begärda utredningen om äganderätten till bären i förväg. Riksdagen skulle enligt utskottets hemställan, gå ifrån sin föregående begäran om utredning och helt enkelt fastslå, att jordägarens rätt till bären icke finnes. Jordbruksutskottet har nämligen i sin motivering instämt i Kungl. Maj:ts förslag och Kungl. Maj:ts motivering. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än att ett bifall till denna skulle vara, som jag säger, att gå den begärda utredningen i förväg och fastslå, att jordägaren icke äger någon rätt till bären på hans marker.

Med detta mitt uttalande har jag icke velat påstå, att markägaren skall ensam få taga ut sin rätt. Tvärtom hoppas jag, att genom att riksdagen sade sig vara med om att erkänna, att markägaren ägde rätt till vad som växer på hans mark och icke därifrån vill undantaga en speciell del som t. ex. bären, skulle man vinna, att bären skulle kunna på ett bättre, mer ekonomiskt sätt utnyttjas, icke blott för ägarens del utan ock för andras. Rovplockningen kan ej förekommas på annat sätt än att markägaren har intresse av att leda och ordna plockningen. Det finns, mina herrar, i våra skogar oändligt stora marker med bär, där de kunna plockas utan att man gör skogen någon skada, men för att hindra dessa bärplockare att gå, där de göra skada, fordras det absolut, att markägaren får rätt att bestämma detta.

Detta har varit de synpunkter, som lett mig, då jag gått att fatta position i ärendet och ber jag nu, herr greve och talman, att på grund av vad jag anfört få yrka avslag å utskottets hemställan.

Friherre Silfverschiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Det är synd om det svenska folket, tycker jag, som man nu i brist på annat ständigt matar med nya lagar och författningar med höga böter, och därtill kommer ju, att det är mycket folk, som icke ha en aning om att dessa författningar existera; och vidare får

*Lagförslag
om förbud
mot lings-
plockning
före viss dag.*
(Forts.)

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.

(Forts.)

man beklaga, att en del av dessa författningar, som tillkommit på senare tid, tyvärr i praktiken visa sig ohållbara, vilket allt enligt min uppfattning alltför mycket frestar mångas laglydnad och sätter densamma på för hårda prov.

Just ett sådant förslag tycker jag det föreliggande är, och visar det även risken av att skriva till Kungl. Maj:t innan man noga satt sig in i en sak. Jag har naturligtvis ingen anmärkning mot Kungl. Maj:t, som nu kommit fram med detta förslag. Det beror ju på riksdagens skrivelse. När denna sak behandlades för en del år sedan, var det debatt i andra kammaren, där ganska mycken opposition framkom mot förslaget. Emellertid litade man där, som det händer emellanåt, på att första kammaren skulle slå ihjäl skrivelseförslaget. Men hur det var, så föredrogs det här — jag vet icke om det var en sen stund på dagen — och förslaget gick igenom utan ett enda ord. Jag har nu velat vidröra denna skrivelse, därför att jag tror, att den måhända inverkat något på majoriteten inom utskottet, så att en del ansågo sig bundna, därför att man skrivit till Kungl. Maj:t. Jag vill dock till utskottets beröm säga, att någon vidare entusiasm kunde jag icke finna för det kungl. förslaget, och entusiasmen har tydligen blivit ännu mindre nu, sedan den föregående talaren belagat gå över på reservanternas sida.

För min enskilda del kunde jag icke finna mig bunden av skrivelsen utan ansåg, att man hade full rätt att nu noga pröva det förslag, som Kungl. Maj:t kommit fram med, och jag har då även funnit vid närmare studium av den utredning, som är bifogad, att Kungl. Maj:t fått ett ganska klenst stöd av sina befallningshavande ute i de olika länen. Jag vill nu naturligtvis icke läsa upp dessa utlåtanden och trötta kammaren med dem, men jag vill påpeka, att dessa olika K. B. tyckas visa ringa förtroende för lagförslaget, och det har ju från dessa håll framkommit flera mot- och ändringsförslag.

Om man nu rent praktiskt skulle se på den här frågan, vill jag till en början säga, att jag finner det omöjligt för Konungens befallningshavande att bestämma lämplig tid, då bärplockning i ett län skall ske. Och då Kungl. Maj:t säger, att i så fall skall Konungens befallningshavande bestämma bara för en viss del av länet, så får jag säga, att det är lika svårt att göra det vare sig för hela länet eller för en del av länet eller några socknar eller andra underavdelningar av länet. Vi veta nog litet var, huru olika dessa lingon mogna. Växa de på mark, som vetter åt söder, mogna de litet fortare, växa lingonen djupt inne i skogen, kunna de komma betydligt efter. Vidare inverkar ju sol, regn o. s. v. Antag att Konungens befallningshavande nu bestämmer tid. Han måste bestämma det en bra tid förut, för att det skall bli kungjort. Sedan kan det bli kallt, och då fördröjes mognaden, eller det kan tvärtom bli sol och värme, och då kommer mognaden tidigare.

Jag vill även framhålla, att när Konungens befallningshavande nu enligt förslaget skall bestämma tid, så måste han antingen tänka sig, att han skall göra det i så god tid, att lingonen icke hinna

bliva övermogna, och då är det klart, att på somliga ställen äro lingonen icke mogna, och då blir det som nu, att man riskerar att de bli plockade för tidigt. Eller måste han bestämma tiden så, att alla lingonen äro mogna, och då är det klart, att de på många ställen bliva övermogna. Vidare, om man har en begränsad tid, en bestämd tid för lingonplockningens början, så hinner man i stora delar av vårt land, vidsträckta terränger uppe i Norrland o. s. v., omöjligt avplocka lingonen på den bestämda tiden, utan då kommer frosten i stället och tager dem. Då kan det vara lika bra att plocka av dem i förtid som att låta frosten förstöra dem.

Vidare framhölls det visst också av den föregående talaren, att om det är en bestämd dag för lingonplockning, blir det naturligtvis på denna dag rusning till skogen. Då blir det en rovplockning, just vad man ville mota med denna lag, och stora stridigheter uppstå med jordägaren, och då kommer denna stackars jordägare helt säkert i en ganska obehaglig situation. Vi skola betänka, att lingonen i allmänhet bliva mogna ungefär samtidigt som havren. Då är helt naturligt havren det viktigaste för bonden, och när han härgar denna är oftast hela hans hushåll ute och hjälper honom. Bli då lingonen samtidigt förklarade tillåtna, och hans gård är belägen i närheten av en stad eller ett industricentrum, blir kanske hans lilla gård nästan stormad av alla dessa lingonplockare. Om vi tänka oss in i saken, måste vi väl dock litet var erkänna, att det blir synd om denna bonde.

Nu säger man, att denna lag icke är så farlig, ty det är blott på framställning av hushållningssällskap och landsting, som Konungens befallningshavande skall bestämma sådan dag. Jag vill säga, att detta är den enda förmildrande omständigheten i hela förslaget, och jag är av alldeles samma åsikt som en ärad ledamot av utskottet, vilken framhöll, att han vore fullt övertygad om att hushållningssällskap och landsting bestå av så praktiskt folk, att de aldrig skola gå med på att göra en sådan framställning. När man har den uppfattningen, är det naturligt, att man tycker, att det är onödigt, att riksdagen är med om att stifta en sådan här lag.

Jag vill också till slut erinra om, att det väckts flera motioner och kommit fram flera förslag, vilka gå ut på att man skulle giva ägaren företrädesrätt att plocka före den bestämda dagen eller att plocka inom viss rayon i närheten av hans bostad. Alla dessa olika förslag liksom också den omständigheten att Konungens befallningshavande hava en så olika syn på frågan göra enligt min mening, att man kan säga, att uppfattningen i denna fråga ännu icke är stadgad.

Det radikalaste medlet vore helt säkert, som den föregående ärade talaren framhöll, att bestämma att utan jordägarens tillstånd lingon icke skulle få plockas på hans mark. Men som även framhölls, ligger denna fråga under utredning och vid sådant förhållande vore det väl lämpligast, att man inväntade resultatet av denna utredning och först därefter fattade beslut. Till dess finge man väl nöja sig med att söka sprida upplysning om skadan av att plocka

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.*
(Forts.)

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före visa dag.
(Forts.)

lingonen för tidigt och att söka sprida denna upplysning även till exportörerna, vilka i stora massor köpa in lingon. För min del tror jag nog också, att man verkligen något överdriver skadan av denna för tidiga lingonplockning. Det gör väl icke så mycket, om det plockas några ton lingon för tidigt, och det är väl bättre att lingonen plockas för tidigt än att de plockas för sent.

Jag kan icke finna annat än att resultatet av lagens antagande blir att vi få en värdelös lag, ty den går icke att kontrollera. Vi få en massa lagbrytare, och Konungens befallningshavande får ett besvärligt och otacksamt arbete. Och hoppas jag den talare, som väl nu närmast efter mig kommer att få ordet, är med på vad jag sagt om K. B:s arbete. Men han svarar kanske som så, att i hans län kommer denna lag aldrig att införas!

Herr greve och talman! Jag ber få yrka avslag å utskottets förslag.

Herr H o l m q u i s t: Herr greve och talman! Jag skulle kunna instämna med den siste ärade talaren så till vida, som jag kan uttala ett verkligt beklagande å det svenska folkets vägnar, om den lagstiftningslinje skulle följas, som synes hava fått ett mycket pregnant intryck i det sätt, varpå bestämmandet av dag för lingonplockning här i landet tyckes drivas fram. Herrarna komma nog ihåg vilka visor som sjöngos, innan riksdagens skrivelse var avläten. Det kan icke vara kammaren obekant, att det sades, att i stort sett en väsentlig del av skörden plockas som halvmogna lingon. Dessa få sedan eftermogna till mycket betydande del, och detta gör att det blir en sekunda kvalitet som skickas till utlandet. Hela vår lingonexport ansågs vara i fara, sades det, genom ett sådant sakernas läge. En annan sak ansågs också vara ytterst betänkelig; och det var att det blev en så stor utgallring av sådana omogna lingon vilka icke kunde på något sätt realiserars, så att det vore en fullkomlig skadegörelse på lingonskörden. Det sades icke bara från ett håll, utan den visan sjöngs i hela landet, särskilt i stora lingonproducerande områden. Så var läget då. I andra kammaren, som i detta fall tyckes vara den mera samhällsbevarande kammaren, hölls en mycket lång debatt i denna fråga. Majoriteten gick verkligen på skrivelseförslaget om bestämmandet av en lag. Första kammaren tog förslaget utan vidare. Att det var någon sen timme på dagen, kan jag åtminstone icke minnas. I alla fall togs det, och att det skulle vara någon skillnad, om ett kammarens beslut fattades sent på dagen eller om det fattades tidigt på morgonen, det visste jag icke. Det kan jag icke finna, att det åtminstone finns någon grundlagshelgd för.

Det var frågan om denna lags allmänna förhistoria. Inom utskottet yttrades nu, att de enda, som riktigt kände till hur denna lag borde tillämpas, vore gummorna, som skulle plocka lingonen. Det får jag verkligen säga, att har man den meningen, då är lagen fullkomligt obehövlig. Åtminstone skulle det väl i så fall vara någon sorts lagberedning av dessa gummor, som skulle göra upp förslaget, för att det skulle få karaktären av ett på fackkunskap grundat lag-

förslag. Men som sagt uppfattningen i landet för övrigt gick fullkomligt i den riktning som här föreliggande lagförslag.

Vidare sades, att hushållnings-sällskap och landsting äro de som hava avgörandet i fråga om lagens effektivitet i sin hand. Detta tolkade den siste ärade talaren på det sättet, att dessa sällskap och landsting skulle komma att motsätta sig lagens införande och därigenom befria sina landsändar från att få en mycket dålig lag. Är man så alldeles säker på det? Bör man icke snarare just i den omständigheten, att dessa båda i fråga om länets och orternas förhållanden fullt kompetenta institutioner få tillfälle att avgöra om dagen och i viss mån om området för lagens tillämpning, söka skyddet mot de oegentligheter som en tillämpning av lagen skulle komma att medföra. För min del vill jag läsa det ifrågasatta lagförslaget på det viset.

Vidare har det sagts, att det är alldeles omöjligt för de stackars befallningshavandena att kunna arrangera saken. Ja, nog hava befallningshavandena många uppgifter sig pålagda, men nog tror jag, att en god del av det som redan åligger befallningshavandena är av beskaffenhet att vara mycket krångligare än att för olika socknar eller delar av socknar i länet bestämma en viss dag för början av lingonplockningen. Det är ju här icke fråga om att bestämma dagen för lingonplockningen så, att alla lingonen då skola vara mogna — det blir ju ogörligt — utan det är bara att bestämma dagen så, att lingonen icke komma att plockas omogna, och det tror jag verkligen i stort sett ganska väl kan lyckas.

Det sades av den föregående talaren, att man inom utskottet varit ganska ljum för detta lagförslag. Ja, jag får uppriktigt säga, att jag har till den grad missuppfattat förhållandena, att jag trott, att en av lagens allra varmaste förespråkare skulle vara den förste talare som här i dag yttrade sig, men i den delen har jag tydligen fullkomligt tagit fel. Det förefaller, som om icke endast han utan flera med honom skulle sedan utlåtandet behandlades i utskottet hava likasom ändrat mening. Det är ytterligare ett exempel på hur en lagfråga vid olika tider ses med alldeles olika ögon och får olika gestaltning alltefter stundens förhållanden. Jag kan icke finna annat, än att det förhåller sig så, och jag måste beklaga det.

Den efter min mening nästan viktigaste frågan här är frågan i vilket förhållande den nu ifrågasatta lagen står till lagen angående jordägarens rätt till bären på hans mark. Den förste ärade talare, som här yttrade sig i frågan, förklarade, att Kungl. Maj:t skulle hava gjort sådana uttalanden i motiveringen till propositionen, att den frågan var så att säga avgjord genom denna lag, och att även utskottet genom något instämmande i denna motivering för sin del skulle fattat ställning till frågan om jordägarens rätt till bären på hans mark. Efter min mening kan ingenting vara felaktigare. Det åberopades icke några bestämda uttalanden och jag vet därför icke, vilka uttryck den ärade talaren åsyftade. Men efter min mening äger denna uppfattning icke det ringaste stöd i lagförslaget eller dess motivering. Det är ju så, att Kungl. Maj:t i propositionen uttryckli-

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.*
(Forts.)

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.

(Ports.)

gen påpekar, hurusom riksdagen har skrivit rörande äganderättsfrågan till bären, huruledes denna fråga gjorts till föremål för en mycket omfattande utredning, hurusom denna utredning icke är slutförd, och utskottet säger ju precis detsamma.

Nu invänder den ärade talaren, att detta är ett felaktigt behandlingssätt av frågan, ty dessa båda frågor skulle hava framlagts samtidigt, både bestämmelsen om dagen för lingonplockning och stadgandena om jordägarens rätt till bären. En sådan synpunkt är ju möjlig och tänkbar. Men som frågan här ligger, kan jag icke finna annat, än att Kungl. Maj:ts och utskottets ställning är klar därutinnan, att det nu endast är fråga om att få en lag för att förhindra rovplockning av omogna lingon, under det att frågan om jordägares rätt ligger under utredning och naturligtvis i sinom tid kommer att föranleda framläggandet av ett alldeles särskilt förslag till frågans rättsliga ordnande. Jag kan icke finna annat, än att det tillvägagångssätt som här av Kungl. Maj:t använts och som av utskottet biträtts, även har motsvarighet på andra likartade områden. Det är ju en sak att bestämma om jordägarens rätt till djurfångst och en annan sak att bestämma dagen för rätten att fånga vissa djur. Den senare frågan är ju avgjord utslutande enligt nationalekonomiska och naturvetenskapliga synpunkter, den andra frågan är en äganderättsfråga med hänsyn till besittningen av jorden. Här har ju använts fullkomligt samma tillvägagångssätt. Här är bara fråga om att bestämma en viss dag för början av lingonplockningen, vilket skall hindra att personer, vare sig de äga marken eller icke, på ett nationalekonomiskt och även privatekonomiskt synnerligen olämpligt sätt tillgodogöra sig markens produkter. En helt annan sak blir att bestämma i vad mån den som äger jorden bör hava en i lagen på annat sätt än nu fixerad rätt till vad denna jord frambringar i form av bär.

Emot själva lagens detaljbestämmelser har, såvitt jag kan se, ingenting anförts av de föregående ärade talarna. Man har anmärkt på att vissa böter här äro stipulerade. Det är ju alldeles naturligt, att skall lagen få någon effektivitet, måste en straffbestämmelse finnas för brott mot denna lag alldeles som i fråga om fiske eller jakt på olovlig tid. Har man icke det, hänger ju lagen fullkomligt i luften. Då sålunda ingen gjort någon erinran mot de särskilda bestämmelserna i lagen, är det naturligtvis omöjligt för mig att kunna ingå i något bemötande i den delen.

En talare framhöll, och däri ber jag att få instämma, att denna lag i många delar av landet kommer att få en ganska liten effektivitet, därför att den i dessa delar är mindre behöfvlig. Sådana delar äro Norrland, åtminstone stora delar därav, och på samma sätt vissa delar av Dalarne. Jag tror, att i dessa bygder blir lagen av jämförelsevis liten effektivitet, men så mycket starkare framhålls inom utskottet lagens betydelsefulla innebörd, då det gäller vissa andra delar av landet. Då nu lagen är så anpassad, att den kan antagas i de delar av landet, där den verkligen är behöfvlig, och då man har garantier genom hushållningssällskapen och landstingen, att den

icke kommer till användning i andra delar än där dessa institutioner anse den böra ha en välgörande verkan, kan jag för min del, herr greve och talman, därest jag följer vanliga lagsynpunkter, icke göra annat än hemställa om bifall till utskottets förslag.

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)*

Friherre Hermelin: Ja, herr greve och talman, debatten i denna fråga har blivit litet lång. Jag skall därför söka fatta mig så kort som möjligt.

Till en början vill jag då säga, att jag i likhet med friherre Silfverschiöld kommer att yrka avslag på såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition. Jag stöder mig därvid förnämligast på den motion, som har avgivits inom andra kammaren av herr Anderson i Knapasjö. Utskottet har vid behandlingen av denna motion förfarit fömligen summariskt. Utskottet säger, att då det antagit Kungl. Maj:ts lagförslag, har det icke kunnat godtaga de synpunkter, som motionären framställt. Jag skulle ju kunna vara lika kortfattad och säga, att jag icke kan godtaga utskottets syn på saken, utan i stället godtager jag motionärens framställning. Emellertid skall jag be att få säga några ord, särskilt med anledning av vad den siste ärade talaren, herr Holmquist, yttrade:

Jag kan giva honom fullkomligt rätt i vad han yttrade om denna frågas förhistoria. Här har verkligen förts ett alldeles ovanligt skrik angående denna rovplockning, och en del välvilliga enskilda motionärer, jag vet icke från vad håll de varit påverkade, hava framkommit med förslag här i riksdagen. När saken var före i andra kammaren, säger motionären, herr Anderson i Knapasjö, »höjdes varnande röster mot antagande av lagbestämmelser, vilka så nära beröra flertalet av vår landsbefolkning, men som äro av den beskaffenhet, att de icke kunna vare sig efterlevas eller kontrolleras».

Då det nu väl förhåller sig så, som den siste ärade talaren sade, att Konungens befallningshavande och hushållningssällskapens förvaltningsutskott bäst vore i tillfälle att bedöma, huruvida en sådan lagstiftning bör komma till stånd eller ej, förmodar jag att detta varit anledning till att Kungl. Maj:t infordrat utlåtanden i frågan från såväl Konungens befallningshavande som förvaltningsutskotten. Friherre Silfverschiöld yttrade, att han icke ville redogöra för vad dessa anført, och jag skall icke heller göra det när diskussionen tagit en sådan utsträckning, som den nu gjort. Men man blir i alla fall litet förvånad, när man ser att Kungl. Maj:t kommit till den ståndpunkt, till vilken Kungl. Maj:t kommit, och jag måste för min del instämma i vad motionären har anført, att man ur alla dessa utlåtanden kan utläsa »en villrådighet om hur ett dylikt lagförslag skall formuleras för att fylla sitt ändamål». Särskilt har man vänt sig mot att det skulle vara möjligt att utsätta en viss bestämd dag.

Den siste ärade talaren sade nu, att den viktigaste punkten är att hindra rovplockning, och att man här icke avser att beröra frågan om äganderättsförhållandena. Däri giver jag också den ärade talaren fullkomligt rätt. Äganderättsfrågan fick kanske väl stora dimensioner i det första anförandet om förevarande ärende. Denna

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.

(Forts.)

är obsolut lämnad åsido i detta lagförslag. Men på grund därav att hos Kungl. Maj:t redan ligger inne en framställning angående utredande av äganderättsförhållandena, en framställning som gjorts av riksdagen, och då vidare, såsom herr statsrådet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet meddelar, lagberedningen 1909 avgivit förslag till ny jordabalk, däri uppmärksamhet ägnats jämväl åt frågan om jordägarens rätt, samt med hänsyn därtill framlagt förslag i ämnet, så tycker jag, att dessa förhållanden möjligtvis skulle kunnat ge Kungl. Maj:t anledning att något dröja med framläggande av detta förslag samt vänta till dess den frågan blivit utredd. I allmänhet har Kungl. Maj:t — fast jag icke precis vill säga under denna regerings tid — dröjt ganska länge med besvarande av riksdagens skrivelser. Här föreligger en alldeles särskild anledning för regeringen att något vila, till dess äganderättsfrågan blivit klar. Det kunde då hända, att förevarande lagförslag under tiden kan omarbetas, så att det kunde ersättas av en vanlig ordningsföreskrift. Jag tror, vi kunna vara överens om att, såsom en del Konungens befallningshavande hava framhållit, man under tiden bör på upplysningsvägen försöka verka för den goda saken. Det är icke meningen att lagen skall träda i kraft denna sommar utan först nästa år, och folkhushållningskommissionen kunde under tiden anordna uppläsande av kunngörelser i kyrkorna. Även genom vädjan till pressen att välvilligt upptaga bärplockningsfrågan och å sin sida verka upplysande kunde man göra saken allmänt känd, och jag tror att man på denna väg fullkomligt skulle vinna vad man från början med lagen åsyftat. Visserligen säger departementschefen, att enligt vad han trodde folket lojalt skulle rätta sig efter en sådan lag, som här föreslagits, men jag undrar, om folket skulle utträda fullkomligt lojalt, när det visade sig att den för bärplockning tillåtna tiden blivit fastställd antingen för tidigt eller för sent.

Således, herr talman, på grund av den motivering, som angivits i herr Andersons i Knapasjö motion och på grund av att ett utredningsförslag föreligger hos regeringen i en med den här nära sammanhängande fråga och då jag vidare icke anser någon fara föreligga, om lagstiftningen i ämnet något skulle dröja, yrkar jag avslag på såväl utskottets hemställan som på den Kungl. propositionen.

Herr R o o t h: Det föreliggande lagförslaget utgör ju en effektuering av 1917 års riksdagsskrivelse, men icke kan man säga att detsamma innebär någon tillfredsställande lösning av lingonfrågan.

Vad man ute i bygderna med all rätt begär, det är en lagstiftning, som tillförsäkrar jordägaren oinskränkt dispositionsrätt till vad som växer på hans mark, åtminstone om marken är inhägnad. Det finnes inom min hemort en mängd mindre hemmansägare, för vilka lingonskörden icke sällan utgör den värdefullaste avkastningen av deras hemman. Där har nu uppförts en större fabrik för konservering av lingon. Därigenom hava lingonen blivit en mycket begärlig handelsvara, som alltid står högt i pris. Detta har haft till följd att en mängd personer under lingontiden lämna sin vanliga syssel-

sättning för att ägna sig åt den mera lönande lingonplockningen. Under sådana förhållanden kan man förstå, att den frihet, som nu råder med avseende å rätten att plocka lingon, omöjligen kan överensstämma med det allmänna rättsbegreppet.

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.*

Vad nu angår denna lag, så kan jag icke finna, att det skall bliva möjligt att på ett praktiskt sätt tillämpa densamma. Huru skall det överhuvud låta sig göra att inom ett helt län med så skiftande förhållanden bestämma den rätta dagen, då lingonplockningen bör taga sin början? Om lingonen äro mogna på den södra sluttningen, så äro de säkert icke mogna på den norra — de kunna vara mogna på den höga marken, men ej på den låga. Och för övrigt — skall lingonplockningen börja på en viss dag, så kan man vara nästan säker på, att den dagen måste markägaren lämna rum för främmande bärplockare, och det kan bliva fråga om, huruvida det sedermera finns några lingon kvar för honom själv.

(Forts.)

I anledning av herr Holmquists anförande ber jag få säga att det nog är bäst att köpare och säljare få kontrollera varandra i fråga om lingonens kvalitet och med avseende å huruvida bären äro mogna eller icke.

Då jag alltså anser att det föreliggande lagförslaget icke kan vara till någon som helst nytta utan fastmera måste vara till skada för en förnuftig lagstiftning på detta område, får jag, herr talman, yrka avslag å den föreslagna lagen.

Herr statsrådet Undén: Såsom utskottet redan erinrat och för övrigt under debatten framhållits, bygger denna proposition på riksdagens skrivelse från 1917, och det förslag, som innefattas i propositionen, har vidare tillstyrkts av lantbruksstyrelsen samt ytterligare av en hel rad av de hörda myndigheterna. Beträffande den fråga som nu särskilt varit under debatt, nämligen om detta lagförslags sammanhang med spörsmålet om företrädesrätt till bären, får jag erinra att 1917 års riksdag uttryckligen betonade, att dessa bägge frågor icke stå i sammanhang med varandra, att alltså riksdagen, när den begärde lagstiftning angående en bärplockningstid, icke alls tog ståndpunkt ifråga om den materiella företrädesrätten till bären. Den Kungl. propositionen har ställt sig på samma ståndpunkt som förra årets riksdag, den har framhållit, att den andra frågan är under utredning, och tagit denna fråga såsom ett spörsmål för sig.

Det har nu inväntats att bägge frågorna borde lösas samtidigt, men jag ber att få framhålla att den andra frågan, som upptagits av lagberedningen i förslaget till ny jordabalk, knappast kan brytas ut ur det sammanhang vari den ligger, och att taga ut ur det stora jordabalksförslaget denna speciella punkt för att lägga fram den något tidigare än de andra jordabalksförslagen är alltså knappast möjligt. Att avslå detta förslag i avbidan på det andra skulle betyda, att man över huvud taget icke finge någon reglering, förrän hela jordabalken bleve av riksdagen antagen. För övrigt, om man försökte slå in på den väg, som i någon motion blivit ifrågasatt, att

Lagförslag
om förbud
mot lings-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

här stadga företrädesrätt för markägaren och göra honom obunden av plockningsförbudet, skulle detta snarare vara att föregripa en kommande lagsiftning om bärplockningsrätten. Ty då skulle man gå in på den ståndpunkten, att markägaren såsom ägare till jorden hade en bestämd företrädesrätt till de bär, som växa på hans mark, och denna ståndpunkt skulle givetvis innebära ett brytande av den uppfattning, som i en stor del av vårt land är gällande. Då en talare citerat lagberedningen, vill jag erinra, att beredningen snarare vitsordat befintligheten av den rättsuppfattningen i en stor del av landet, att bärplockningsrätten är en allmän rätt, icke någon uteslutande rätt för jordägaren. Lagberedningen har vidare i sitt förslag till ny lagstiftning icke ställt sig på den ståndpunkten, att jordägaren skulle ha uteslutande rätt över skogsbären på all hans mark, utan ifrågasatt en bestämmelse, att jordägaren skulle ha företrädesrätt till bär på ett viss begränsat område, på den del av hans jord som låge närmast bostadsplatsen. Alltså kan lagberedningens förslag tagas till intäkt för den uppfattningen, att jordägaren icke har exklusiv bärplockningsrätt. Enligt min mening skulle det således vara att föregripa den kommande lagstiftningen, om man här införde bestämmelse om företrädesrätt för jordägaren, och de båda spörsmålen böra kunna lösas var för sig.

Herr Pers: I denna debatt är det en uppfattning, som har gjort sig särdeles högröstad, liksom den även fått uttryck i riksdagens skrivelse i ämnet. Emellertid beklagar jag att man icke i allmänhet ser litet närmare upp med alla de riksdagsskrivelser, som avgå. Hade man det gjort i det här fallet, skulle man redan i fjol kunnat räkna på att få klart, att man här var inne på en högst olämplig väg. När jag ansluter mig till avslagsyrkandet, vill jag icke göra mig solidarisk med den uppfattning som gjort sig gällande hos andra talare, så att det skulle ske av det skälet, att frågan om äganderätten till bären borde förekomma samtidigt med denna, utan jag gör det på helt andra grunder.

Det framgår av betänkandet, att mycket starka skäl anförts för den åsikten, att det komme att bli svårt för Konungens befallningshavande att träffa en rätt dag. Här har visserligen en Konungens befallningshavande förklarat och sagt, att det går an. Med all respekt för hans och övriga befallningshavandes stora förmåga att rätt utreda kvistiga saker, tillåter jag mig dock att ställa mig tvivlande, och jag vill framför allt uttala mitt tvivel, att vare sig han eller någon annan skulle kunna bringa den rätta dagen till allmän kännedom för alla länets plockare av bär. Vårt land är mycket vidsträckt, och det hjälper icke med en annons i någon tidning, utan det fordras nog här ännu mer effektiva åtgärder. Våra landshövdingar måste ju draga ut på tiden så långt som möjligt med dagens bestämmande för att icke av naturen desavoueras ifråga om den rätta dagen. När nu kungörelsen skall gå ut, tror någon, att alla dessa tusentals bärplockare stå i andlös spänning och väntan på denna dag och denna timma? Nej, jag tror nog, att de skola

förfoga sig ut till bärplockningsmarkerna en och annan dag i förväg och om kungörelsen tänka som så: det där bryr vi oss icke om. Vad som för mig är det viktigaste, det är att en sådan lag som denna skulle skapa en massa lagbrytare, och jag är av den uppfattningen att man icke bör fresta folkets lojalitet alltför mycket. I själva verket skulle den här få en alltför stark påfrestning. Jag skulle vilja hemställa till dem som ivra för denna lag, att de gjorde sig litet reda för, huru pass jaktvårdslagstiftningen offerlevs. Jag tror, att de hos vissa Konungens befallningshavande skulle komma under fund med att, fast det gäller så stora djur, det är mycket mycket klennt med jaktlagens efterlevnad och vederbörande myndigheters makt i det fallet. Det finnes hela landsändar, där jaktlagen icke alls iakttages. Hur skall man då kunna göra en lag effektiv ifråga om lingon och lingonplockning?

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)*

Jag fäster ytterligare kammarens uppmärksamhet på, att denna lag är ganska rigorös, böter äro föreslagna till belopp från 5 till 500 kronor. För barn under 15 år skall far, målsman eller husbonde svara, och därest det icke kan visas att vederbörande gjort allt på vad honom ankommer för att förekomma förseelsen, inträder ansvar för den. Vidare heter det, att om tillgång till böternas gäldande saknas, skola de förvandlas enligt allmän strafflag. Det är verkligen icke några småsaker. Man får verkligen vara Kungl. Maj:t tacksam att man icke i denna fråga gått lika långt som i lagen om utrotande av berberisbuskar, varom kammaren nyss beslutat, och varigenom landsfiskalerna fått en extra stimulans att vara nitiska genom den andel i böterna, som givits dem.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till avslagsyrkandet på grund framför allt av de synpunkter jag nu anført. Jag tror att lagskriveriet bör hejda sig en liten smula, och att man icke bör fresta svenska folket alltför mycket.

Herr Barthelson: Den ärade talaren på Älvsborgsbänken vände sig mot mig med ett yttrande, att jag överdrev den skada på skogsodlingen som kunde åstadkommas genom bärplockning. Då han icke ville godtaga min uppgift i det avseendet, ber jag få anföra ett konkret exempel, som tydligt visar, att jag i detta fall icke överdrivit. Kronan inköpte för en del år sedan i närheten av Hudiksvall på Hornslandet en skogsareal av 14,000 tnl., varav en stor del blivit förstörd genom skogseld. Sedan kronan kommit i besittning av denna mark, verkställdes skogsodling å den avbrända arealen, men denna skogsodling blev emellertid i betydande omfattning enligt mig lämnat meddelande från domänstyrelsen, således från kompetent håll, förstörd just genom bärplockning. Vissa dagar samlades på hyggena ända till 700 personer för att plocka lingon, och man behöver icke vara skogsman för att förstå, att de små plantorna icke kunde tåla ett sådant trampande dag för dag, som här förekom. Sålunda vill jag med detta exempel ha konstaterat, att betydande skador kunna uppstå å skogsodlingar genom bärplockning, när denna

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)*

icke kan ordnas på rationellt och lämpligt sätt. Men jag vill till-
lika framhålla, att i våra skogar finnas oändligt stora marker, rika
på lingon, där sådana kunna plockas utan skada för den växande
skogen. Vad jag här velat framhålla är vikten av att jordägaren har
rätt att reglera bärplockningen på sin mark.

Herr Holmquist vände sig mot mig med påståendet, att jag
ändrat mening, sedan jag var i utskottet. Jag kan icke finna att
jag gjort detta. Jag framhöll just i utskottet, att när det instämde
i Kungl. Maj:ts motivering, det därmed toge ställning till hela
äganderättsfrågan, oaktat denna är under utredning, och jag ville
naturligtvis genom detta mitt uttalande söka åstadkomma ändring i
utskottets motivering. Då utskottet icke godtog denna min hem-
ställan, kunde jag naturligtvis icke vara med om vad utskottet
föreslog, och är detta anledningen varför jag på nu anförda skäl
yrkar avslag.

Herr statsrådet yttrade, att 1917 års riksdag uttalade sig på
sådan sätt att frågan om jordägarens rätt vore en sak, som nu icke
kunde bedömas. Det är alldeles riktigt, och därför tycker jag det
är olämpligt, att Kungl. Maj:t i detta fall föregriper den utredning
angående markägarens rätt, som riksdagen begärt. Det är mot detta
föregripande, som jag i mitt uttalande vänt mig, då jag anser att
om riksdagen bifaller denna Kungl. Maj:ts proposition, riksdagen
i och med detsamma själv också skulle föregripa den nämnda ut-
redningen, och jag får till stöd för detta påstående framhålla vad
föredragande statsrådet yttrar i den kungl. propositionen. Han säger
där: »Då rätten till bärplockning icke uteslutande tillkommer mark-
ägaren, lär dylik anpassning icke kunna åvägabringas på så sätt,
att förbudets tillkomst göres beroende av framställning utav veder-
börande markägare.»

Herr statsrådet yttrade vidare, att vad lagberedningen beträffar
kunde man naturligtvis icke vänta, till dess att lagberedningens
förslag till ny jordabalk i sin helhet framkomme. Detta är natur-
ligtvis riktigt, men jag hemställer ändå, huruvida man icke, i fråga
om avgörande av den äganderätt, varom här talas, må ha rättighet
att taga hänsyn till den motivering, som lagberedningen framlagt.
Den säger nämligen i motiveringen, att alster som naturen själv
frambringa inom ett fastighetsområde äro på så sätt i 2 § är ut-
sagt, så länge de äro förbundna med fastigheten tillbehör till denna
och underkastade jordägarens äganderätt. Statsrådet yttrade emel-
lertid ingenting om vad jag i övrigt i avseende å gällande lag an-
fört. Jag anförde också, att ett starkt stöd för att ägande- och
dispositionsrätten till mark och skog borde respekteras, funnes i
lagens stadgande den 24 maj 1895, angående vad till fast egendom
är att hänföras. Jag anförde dess § 2, enligt vilken på rot stående
träd och andra växter tillika med frukt därå höra till den fasta
egendomen. Icke heller upptog herr statsrådet till bemötande vad
jag anförde om det som står i byggningsbalken och om 1734 års
lagstiftares ställning till denna äganderättsfråga.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Herr Lindblad, Ernst: Det är enligt mitt förmenande rena överdrifter som motståndarna till lagen här prestera. Det förefaller mig också, att mycket framkommit under debatten i kammaren som varit överflödigt att omnämna, därför att det nogsamtkommit till uttryck i utskottet, då frågan där utförligt debatterades. Samtliga dessa invändningar gjordes, men icke förty har utskottets majoritet förordat bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)*

Det gäller här icke en ovillkorlig lag, utan mera en lämplighetslagstiftning, vars införande skulle bli beroende av framställningar från hushållningssällskap och landsting; båda dessa myndigheter skola begära lagens tillämpning inom området. Det blir alltså möjligt för dessa herrar, som skarpt uppträtt emot lagens antagande, att hos sina resp. hushållningssällskap och landsting framställa sina yrkanden och möjligen få sin vilja fram, och då ha de vunnit sitt mål för den delen av landet. Detta hindrar icke, att lagen i åtskilliga andra delar av landet med visshet kommer att tränga till användning. Just därför att lagen har stort nationalekonomiskt värde och betydelse är det som den nu sett dagen på grund av riksdagens egen begäran, och därför skulle jag livligt beklaga, om det starka motståndet, som jag för min del ej förstår, skulle borttaga kammarens intresse för det avsedda syftmålet. När vi ha stadgar angående fiske och jakt som säga, att sådant icke får företagas före en viss dag, är det då så olämpligt att här införa en liknande bestämmelse. Här talas ingenting om äganderätten. Lagen vill blott säga: denna rätt må tillhöra vem det vara må — det får en kommande lagstiftning avgöra — men vi må enas om att lämna en möjlighet att bestämma, när det bör anses, att inom en viss ort lingonskörden skall taga sin början, så att den icke sker, när bären endast äro kart, utan så nära mognad som möjligt. Behöves det lagstiftning i fråga om jakt och fiske, där äganderätten är oomtvistlig, så behöves det ännu mera här. Markägarens ställning blir i varje fall icke på något sätt *försämrad* genom detta förbud. Vill han från sitt område mota bort obehöriga bärplockare, har han åtminstone möjlighet att infinna sig samma dag det blir lovgivet och på det sättet bevaka sina ägodelar. Som nu riskerar han, att de infinna sig 8 dagar innan lingonen ens äro mogna och plocka bort dem mitt för hans näsa.

Det dröjer nu ett helt år, innan lagen kan komma till användning. Först måste tillämpningen begäras av hushållningssällskap och landsting och så hinner bärplockningstiden i år förrinna. Under tiden hinner frågan om äganderätten mycket väl komma fram och då får riksdagen avgiva sitt votum även i den frågan. En motionär har föreslagit, att förbudet icke skulle gälla jordägaren, han skulle äga rätt att tillgodogöra sig lingon å sin mark, huru mycket och när han behagade. Det vore ett mycket försiktigt uttalande av riksdagen, ty då först bleve det avgjort, att *andra här hade någon rätt*, eftersom jordägarens särskilt skulle nämnas. Han skulle äga att begagna rätten, när han ville, men sedan finge andra komma. Där skulle alltså riksdagen göra ett uttalande om andras rätt.

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

Jag förstod uppriktigt sagt icke vad herr Barthelson åsyftade, ty visserligen har statsrådet relaterat, huru inom lagstiftningen denna sak uppfattas i närvarande stund, men utskottet säger: »Det synes i detta sammanhang böra nämnas, att det nu föreliggande spörsmålet om förbud mot plockning av lingon före viss dag icke berör den under utredning varande frågan om *jordägares rätt* till vilda bär, något som riksdagen jämväl i sin berörda skrivelse i ämnet uttalat.» Där har utskottet, så långt det med ord förmår, sagt ifrån, att man inlåter sig icke nu på frågan om äganderätten. Motionärens förslag innebär däremot ett indirekt uttalande härom, ty det giver markägaren en annan rätt än den som skulle tillfalla vem som helst.

Jag tror att kammaren kan vara lugn för, att här icke kommer att begås några övergrepp. Lagen kommer icke en dag för tidigt till stånd, genom densamma kommer den saluförda varan att stiga i kvalitet, och det blir icke den allmänna kappspringning, som nu är rådande för att i otid plocka dessa bär, medan de ännu äro kart.

Det var förunderligt att höra talaren på Kopparbergslänsbänken, som själv är tidningsman, yttra att han icke trodde, att tillkännagivande i tidningarna om denna sak skulle vinna gehör hos allmänheten. Jag är övertygad, att det behöves icke mera än en rad i hans tidning för att befolkningen i hela Västmanland skall förstå vad saken gäller. Det är ju icke heller meningen att en och samma dag skall fastställas för ett helt län. Det vore olämpligt, och jag har den tilltro till K. B., att de med tillhjälp av telefon m. fl. sätt att meddela sig skola komma överens med vederbörande inom länen så att, där så behöves, bärplockningen blir lovgiven på olika tider för olika orter. Detta torde t. o. m. bli bättre ordnat så än t. ex. fallet är med stadgan om kräftfångsten. Enligt detta skola ju kräftorna ovillkorligen vara färdiga att tagas den 1 eller 15 augusti, och likadant är det ju med andungarna enligt jaktstadgan. Här åter är det K. B., som bestämmer tiden, sedan i varje län de intresserade blivit tillsporda: Vad tror ni själva är lämpligt, vad önska ni? Naturligtvis kommer det att finnas omogna lingon även efter den dag, då bärplockning blivit tillåten, men folket får åtminstone veta, vilken tid för året anses lämplig inom orten för erhållande av den bästa skörden.

Jag ber att få varmt förorda lagens antagande, och jag tror att det icke ligger någon som helst orimlighet i vad utskottet föreslår, utan att så många granskningsnämnder här skola finnas, att man kan vara utom all fara.

Greve Hamilton, Alexander: Efter de många avslagsyrkandena är det ej mycket lönt att föra någon annan talan, men jag skall i alla fall yrka bifall till utskottets hemställan, och jag gör det, emedan jag anser, att lagen undanrödjer en del av de olägenheter, som äro en följd av bristen på bestämmelser på detta område. Man har talat om att förslaget skulle innebära ett ingrepp i äganderätten. Detta kan jag för min del icke inse, utan tvärtom synes det mig, att det skulle i viss mån medföra skydd för äganderätten. Frå-

gan om äganderätten föreligger emellertid icke nu; den synes först på allvar ifrågakomma, då riksdagen får svar på sin skrivelse om utredning rörande jordägares rätt till vilda bär, då denna föreligger skall jag för min del vara med om att bidraga till värnande av äganderätten.

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)*

En talare på Skaraborgsbänken var missnöjd med motiveringen och yrkade på denna grund avslag. För min del tycker jag det vore riktigare att yrka avslag på motiveringen och bifall till förslaget, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman! Jag ber om ursäkt att jag ånyo uppträder, då jag tager för givet, att kammaren även har att fatta beslut i den massa ärenden, som finnas uppförda på föredragningslistan.

Herr statsrådet Undéns yttrande, att den långa raden av Konungens befallningshavande, som uttalat sig, varit bestämd i uppfattningen angående detta lagförslag, får kanske något litet modifieras. Vad sålunda angår Östergötlands län ansåg Konungens befallningshavande liksom länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott, att något särskilt behov för länets vidkommande icke gjort sig gällande i fråga om en lagstiftning, sådan som denna, och de avstyrka därför densamma, varvid Konungens befallningshavande anser, att ändamålet med riksdagsskrivelsen lika väl kunde vinna på upplysningens väg. Liknande uttalanden angående behovet av lagstiftningen göres från Malmöhus län utom beträffande vissa av länets skogssocknar. Likaså upplyser befallningshavande i Blekinge län, att någon nämnvärd konkurrens om lingonen icke ägde rum inom länet, och att tvärtom klagomål ofta försports över att bären icke bleve på behörigt sätt tillvaratagna utan finge förfaras, men framhåller samtidigt, att nu rådande knappa tillgång på livsmedel måhända skulle medföra en förändring härutinnan. Konungens befallningshavande i Älvsborgs län avstyrker, och befallningshavande i Norrbottens län avstyrker alldeles särskilt. Den säger, att en sådan lag som denna kunde möjligen vara av behovet påkallad i mera tätt befolkade trakter, men icke i Norrbottens län.

Nu säges visserligen i statsrådsprotokollet, att i alla övriga utlåtanden förordats, att åtgärder vidtagas till förekommande av rovplockning av lingon. Men vilka utlåtanden detta skulle vara, huru många och i vilken mån de därutinnan skulle hava uttalat sig, detta framgår icke. Däremot framgår, att flertalet länsstyrelser bestämt uttalade sig emot, att en viss dag skulle bestämmas såsom tid för mognaden, och det frambäres en hel rad skäl beträffande svårigheten härvidlag. Man är därjämte rädd för att överträdelser måste komma att ske.

Herr statsrådet nämnde även att det icke här vore fråga om jordägarens rätt och att denna speciella fråga icke kunde brytas ut och behandlas särskilt. Detta har jag icke heller i mitt anförande velat avse. Jag kunde icke veta, huru lång tid det skulle förflyta, innan förslaget kunde föreligga färdigt. Jag har endast velat framhålla

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

ett skäl för avslag å den kungl. propositionen, och jag anser fortfarande att man väl kan vänta till dess frågan i hela dess omfattning bleve löst. Till herr Nilssons i Landeryd reservation angående jordägarens särskilda rätt till bärplockning vet jag att ingen i denna kammare yrkat bifall, för min del har jag icke gjort det, ty det vore just ett föregripande med avseende å utredningen av äganderätten.

Herr statsrådet Undén nämnde, att lagberedningen förutsatt, att inom ett visst begränsat område jordägaren skulle hava en uteslutande rätt till bärplockning. Detta visar väl, att rätten till bärplockning, sådan den från vissa håll påyrkats, är tämligen svag. Om ägaren icke skulle hava rätt till bären, varför skall det just vara inom ett hundratal meter eller något dylikt avstånd från hans bostad, som detta skall tillåtas, och vem skall gå fram med mätstocken och säga, att här upphör jordägarens rätt och här börjar det allmännas? Jag tycker det ändå ligger en viss svaghet i ett sådant uttalande av lagberedningen, som av herr statsrådet anfördes.

De synpunkter, som framfördes av herr Lindblad och greve Hamilton, tror jag under diskussionen redan delvis blivit vederlagda. Det är just omöjligheten, så vitt jag kan förstå, att på förhand bestämma en viss dag, på det sätt lagen föreslår, som gör det svårt att göra den samma tillämplig och respekterad, varför jag vidhåller mitt yrkande om avslag på punkt 1) i såväl utskottets förslag som Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Lagerkvist: Herr talman! Den förda debatten har visat, nu liksom många gånger förut, hur svårt det är att stifta lagar i vårt vidsträckta land med dess skiftande förhållanden. Jag är gärna villig att medgiva, att denna lag kommer att vara så gott som utan betydelse på flera orter i vårt land; på andra ställen åter skall den efter mitt förmenande hava stor betydelse. Då det nu här är föreslaget, att Konungens befallningshavande i respektive län skola efter myndigheternas hörande bestämma viss dag, när lagen skall träda i kraft, synes mig *det* vara en praktisk bestämmelse, som gör det möjligt att införa en sådan här föreskrift för de trakter, där det behövs, och låta bli att införa den för de trakter, där det ej är av behovet påkallat.

Några av de ärade talare, som uppträtt här, hava sökt förringa värdet av denna lags bestämmelser. Ja, det kan ju sägas om denna lag detsamma, som om alla andra lagar, att den icke kommer att efterlevas, utan att den kommer att överträdas och bidra till att skapa en massa lagbrytare. Jag vill då gent emot detta uttala såsom min förmodan, att få medlemmar av denna kammare torde vilja upphäva förbudet angående jakt under vissa tider, och det synes mig, att denna lag i någon mån är jämförlig med jaktstadgan. Lagen kommer att särskilt för Västerbotten få avsevärd ekonomisk betydelse, ty sedan några år tillbaka avsåndes från vissa orter i norra Västerbotten stora mängder lingon, vissa år till belopp av halva miljonen, men jag känner mycket väl till att från mottagarna av dessa bäras fram mycket graverande klagomål över att bären icke alltid äro så goda,

som de borde vara, vilket beror i huvudsak på att bären plockas i förtid och till förhindrande av just detta oskick är det därför av nöden att det nu föreliggande lagförslaget antages.

Det har sig tydligen rätt svårt att i allmänhet kunna bestämma en lämplig bärplockningstid, men så vitt jag känner till förhållandena, tror jag dock, att denna svårighet är betydligt överdriven. Om man undersöker förhållandena, finner man, att åtminstone i vårt län mognadsperiodens inträdande, beroende på hösten, kan växla på ett par veckor, i regeln endast en vecka, och under sådana förhållanden bör det väl icke vara någon svårighet för Konungens befallningshavande att bestämma dagen, då lagen skall träda i kraft och lingonplockningen sålunda får börja.

Vad herr Barthelsons skäl mot lagen beträffar, att därigenom skulle ske skogsåverkan av bärplockarna, så synes det mig vara ett ganska svagt skäl. Det kan ju hända, att i hans distrikt förekommer sådan åverkan, men jag tror dock icke, att ett sådant motiv är bärande vad övre Norrland beträffar.

Nu anföres här, att Konungens befallningshavande i Norrbottens län avstyrkt förslaget. Jag tror man kan säga, att detta beror därpå, att inom Norrbottens län förekommer lingoplockning i ringa omfattning. Endast i södra delen, gränsande till Västerbotten, förekommer sådan plockning i någon avsevärd mån.

Några svårigheter, såsom herr Pers antyde, att få lagen kungjord för allmänheten, tror jag icke på allvar kunna ifrågasättas, ty med den stora betydelse, som lingonplockningen har för de mindre bemedlade, för småfolket, så komma de säkerligen att med mycket stort intresse taga del av bestämmelserna om lagens ikraftträdande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Den nu föreliggande frågan är ju för den jordbrukande befolkningen av den allra största vikt. Jordbruksministern har upplyst om, att värdet av exporten av lingon före kriget uppgick till omkring 1,000,000 kronor om året, och frågan är således av vikt framför allt för småfolket bland den jordbrukande befolkningen. Det är ju nämligen så, att jorden i vårt land är så styckad i små delar, att den alldeles övervägande är i småfolkets händer, och i stora delar av vårt land hava även de små lägenhetsinnehavarna lingonbärande mark på sina ägor. Således är detta en fråga, som alldeles särskilt berör småfolket bland landsbygdens befolkning.

Nu har departementschefen i den kungl. propositionen utgått från den tydligt uttalade satsen, att rätt till lingonplockning icke uteslutande tillkommer markägarna, och utskottet har i sin motive-ring förutsatt samma sats. Denna fråga är dock icke klargjord, och den måste klargöras, innan man tager ståndpunkt till en lagstiftning sådan som denna. Ägaren av jorden är också ägare av de produkter, som jorden frambringar. Det är huvudgrundsatsen. Sedermera veta vi, att den enskilda jordägarens rätt kan i det allmännas intresse vara underkastad vissa inskränkningar, men då måste gränsen

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före vissa dag.
(Forts.)

för dessa inskränkningar vara bestämt uppdragen i lagstiftningen. Någoting sådant är här icke förhållandet. Då sådan bestämd gräns för vissa inskränkningar i jordägarens rätt nu saknas, kan jag icke uppfatta denna lag annat än såsom en lag uteslutande för jordägaren och hans folk. Det är en lag för jordägaren och ingenting annat.

Nu är det ju så hos oss, att åtskilliga andra naturprodukter från jorden äro strafflagsskyddade. I strafflagen hava vi sålunda strafflagsskydd för den, som av växande träd tager ris, grenar, näver, bark, ollon och kåda. Man straffas såsom för stöld eller snatteri. Anledningen till att dessa föremål äro strafflagsskyddade är givetvis den, att de hava ett visst saluvärde. På samma sätt förhåller det sig med lingon. De hava i våra dagar ett mycket stort saluvärde. Nu är det så, att åtskilliga av dessa föremål, som nu hava strafflagsskydd, de hava förut varit utan sådant skydd, men de ha fått det nu, sedan man fått klart för sig, att de hava ett visst värde för jordägaren. På samma sätt borde lingon nu vara inbegripna i dessa saker, som äro strafflagsskyddade. Såsom lagstiftningen nu ligger, kan man icke ådraga sig ansvar för olovlig lingonplockning på annans mark, men jag anser mig såsom domare oförhindrad att ådöma ersättning för den förlust jordägaren tillskyndas genom att främmande personer plocka lingon på hans mark. I regeln rör det sig om mindre partier, och då kommer icke sådan ersättning i fråga. Men när det såsom förhållandet är i Småland, gäller att tillgodogöra sig stora partier, som jordägaren utfäst sig att leverera till främmande land. och så det sker en invasion av obehöriga plockare, som beröva honom möjligheten att fullgöra sin förbindelse, så uppstår det en ekonomisk konflikt, som icke kan lösas på annat vis, än att de obehöriga lingonplockarna dömas ersätta jordägaren värdet av vad de olovligen tagit. Och jag anser mig fullkomligt oförhindrad att döma på det sättet. Alltså anser jag, att den här lagstiftningen nödvändigt bör gå ut ifrån, att jordägaren har rätt till lingonen på sin mark och att frihet för annan att plocka lingon icke bör ifrågakomma, förr än jordägaren uttryckligen, eller på sådant sätt, att man icke kan tvivla om hans mening, har tillkännagivit, eller låtit förstå, att han icke själv vill begagna sig av äganderätten till sina lingon. Det kan ske på åtskilliga sätt, varpå jag icke behöver ingå. Man kan fordra av jordägaren, att han kungör, om han själv skall tillgodogöra sig lingonen, innan det tillåtes för andra att plocka, och om det icke utfärdas sådan kungörelse, är det tillåtet för andra att plocka. Men det kan även ordnas på andra sätt.

Herr greve och talman, med denna motivering ber jag att få instämma i avslagsyrkandet, men skulle emellertid lagförslaget bifallas, anhåller jag, att hela motiveringen uteslutes, emedan den föregriper frågan om vem rätten till lingonen tillkommer.

Herr Barthelson: Blott några ord med anledning av herr Lindblads anförande.

I mitt första anförande framhöll jag, att huvudsakliga, ja, uteslutande skälet för mig att yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag

lag däri, att utskottet tagit ställning till denna rättsfråga, som enligt riksdagens eget beslut är under utredning. Nu säger herr Lindblad att detta har jordbruksutskottet icke gjort. Jag nödgas då återigen upprepa, vad jag förut anfört rörande statsrådets yttrande. I Kungl. Maj:ts proposition står det: »Då rätten till bärplockning icke uteslutande tillkommer markägaren, lärer dylik anpassning icke kunna ävägabringas på så sätt, att förbudets tillkomst göres beroende av framställning utav vederbörande markägare.» På ett annat ställe i samma kungl. proposition står det: »Ej heller synes, såsom från vissa håll föreslagits, markägaren eller hans rättsinnehavare böra tillerkännas någon undantagsställning gent emot ett meddelat plockningsförbud.» Utskottet säger: »Utskottet finner de i det i anledning härav nu framlagda lagförslaget innehållna bestämmelserna i allmänhet väl motiverade.» På ett annat ställe säger utskottet rörande en motion som äsyftar tillgodoseende av jordägarens rätt: »Av motiveringen till motionen, framgår, att avsikten med den föreslagna begränsningen är att tillerkänna jordägaren företrädesrätt till plockning av lingon på dennes inhägnade eller inrösade jord. På grund härav får utskottet, av skäl, som ovan anförts, beträffande herr Normans m. fl. motion, avstyrka bifall till dessa motioner.» Sammanställer man dessa utskottets uttalanden med de i Kungl. Maj:ts proposition gjorda så kan jag icke finna annat än, att utskottet har ställt sig på den ståndpunkten, att det godkänner Kungl. Maj:ts motivering.

Medan jag har ordet, skall jag också be, att få yttra ett par ord med anledning av herr Lagerkvists yttrande. Han sade, att vad jag anfört rörande skogsåverkan var ett svagt skäl. Jag har icke använt ordet »skogsåverkan», utan jag framhöll, att lingonplockarna på hyggen skadade där gjorda planteringar genom att de utsatta plantorna nedtrampades. På samma gång framhöll jag, att jag icke var emot bärplockningen, men att det fanns andra marker än skogsodlade, där bärplockning kunde äga rum, utan att det åstadkom skada. Saken får alltså icke framställas så, som om jag skulle ha velat förhindra bärplockning, vilket nästan tycktes framgå av den ärade talarens anförande.

För övrigt, då talaren anförde, att erfarenheten från Norrbotten icke givit vid handen, att någon skadegörelse där förekommit, får jag ännu en gång hänvisa till exemplen från Norrland, vilka icke kunna förnekas.

Så sade den ärade talaren, att vad jordbruksutskottet anfört rörande jaktstadgan var en jämförelse, som var särdeles lämplig i detta fall. Den är lämplig denna jämförelse, men endast under den förutsättningen, att markägarens äganderätt i förevarande fall godkännes såsom fallet är med jaktstadgans bestämmelser angående förbudstiden. När den i jaktstadgan bestämda förbudstiden utgår, är det endast markägaren eller jaktägaren, som disponerar jakten men ej allmänheten. Men enligt detta förslag skulle det icke vara markägaren som får dispositionsrätten vid förbudstidens utgång, utan det

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.*
(Forts.)

Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)

skulle bliva allmänheten, så att denna jämförelse är nog icke alldeles riktig.

Herr Holmquist: Jag skall be att få yttra endast några ord i anledning av ett par talares i ärendet gjorda uttalanden.

Först vill jag bemöta, vad herr Ekman, Karl Johan, yttrade. Han hade den uppfattningen, att redan nu enligt gällande lag och sedvanerätt har markägaren rätt till bären. Vad som återstode vore enligt hans mening att i gällande strafflag giva denna rätt skydd. Han förklarade sig vara fullt beredd att såsom jurist i sin domareverksamhet ådöma envar till ersättning åt markägaren, som på annans ägor plockade bär. Jag tror för min del, att om denna uppfattning står herr Ekman tämligen ensam. Men han yrkade tillika, att, om icke förslaget såsom sådant föll, utskottets motivering borde avslås. Ja, därest beslutet om lagen skulle komma att hänga på motiveringen, icke skall jag särskilt sörja över en sådan åtgärd, men det betänkligaste vore enligt min mening, om herr Ekmans motivering godtoges.

Vidare yttrade herr Rooth, att en av oegentligheterna i lagförslaget vore, bland andra, att Konungens befallningshavande skulle för ett helt län införa en gemensam plockningsdag för lingon. Men därom är alldeles icke fråga. Ett län kan delas upp i huru små parceller som helst, i olika delar av samma socken och olika delar av samma by. Något sådant hinder mot lagens antagande föreligger icke.

Det nämndes vidare av herr Pers, att, om nu denna lag genomfördes, så finge hushållningssällskapen och landstingen göra framställning om bestämmande av viss dag, då plockningen skulle börja, men effekten därav skulle icke bliva någon, emedan alla lingonplockare skulle gå i spänd väntan för att vara färdiga att den dagen rusa till de olika lingonplockningsställena, och således skulle ändå en massa kart plockas, som sedan finge eftermogna. Det är precis vad som nu sker, fastän nu rusa de till, så snart karten börjar gå till, så att den ofta näppeligen ens kan eftermogna. Det blir sannerligen icke värre än vad det är nu ifråga om rusning till plockningsställena.

Vidare sade herr Pers, att det vore beklagligt, att lagen skulle komma att skapa så många lagbrytare. Jag tror, att denna lag liksom som många andra lagar måste i straffbestämmelser hava ett korrektiv mot överträdelse av lagen. Men jag är fullkomligt övertygad om, att på det här området kan man icke på förhand skissera upp något särskilt stort antal lagbrytare. Jag tror, att det viktigaste är lagens tillvaro, och, så vitt jag förstår, kommer denna lag om dag för lingonplockning inom de olika orterna att bliva så naturligt fixerad efter ortsförhållandena och så känd, att överträdelserna skola bliva ganska få.

Vidare nämnde herr Pers, att det skulle vara svårt att få lagens bestämmelser publicerade på lämpligt sätt inom stora områden. Det tror däremot jag icke kommer att förorsaka några särskilda

svårigheter. Jag ber få påpeka, att den kan anslås på särskilda anslagstavlor inom de olika områdena, där var och en får läsa bestämmelserna. Första året kan det väl för en och annan komma att råda någon tvekan rörande rätta dagen, men kännedomen om lagen kommer snart att sprida sig bland de personer, som här äro intresserade, så att de snart få full och klar kännedom om saken.

*Lagförslag
om förbud
mot lingon-
plockning
före viss dag.
(Forts.)*

Herr Pers påpekade vidare, huru svårt det vore att övervaka jaktstadgans bestämmelser. Men då frågar jag tillbaka: Hur tro herrarna, att det skulle vara ställt i detta land, om vi saknade en jaktvårdslag? Jag tror, att förhållandet vore sådant, att allt villebråd vore komplett slut.

Vidare har här talats om skada på skogskulturfält. Jag tror för min del, att det är en fråga, som står alldeles självständig. Det är beklagligt, att i svensk lagstiftning ingenting itgjorts för att få allmän fridlysning å skogskulturfält. Det är icke endast i fråga om bärplockningsområdet, som fara föreligger. Sådan fara föreligger även t. ex. genom betning av getter. Jag har själv varit vittne till att på ganska kort tid 6,000 å 8,000 toppar å plantorna avbetats. Att något i det fallet göres, anser jag vara synnerligen nödvändigt. Men när man nu särskilt talar om bärplockning såsom faran, tror jag man ser förhållandena mycket snävt.

Jag har icke något vidare att tillägga, än att jag fortfarande vidhåller mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Med anledning av herr Barthelsons sista anförande vill jag påpeka följande yttrande i utskottets utlåtande: »Av motiveringen till motionen framgår, att avsikten med den föreslagna begränsningen är att tillerkänna jordägaren företrädesrätt till plockning av lingon på dennes inhägnade eller inrösade jord, och på grund härav får utskottet, av skäl som ovan anförts — — — avstyrka bifall till dessa motioner.» Utskottet vill nämligen icke göra något som helst uttalande om *äganderätten*, ty det är en helt annan fråga och har icke med denna saken att göra. Man kan verkligen undra om herr Barthelson kan läsa rätt innantill, vad utskottet sagt.

På grund av herr Ekmans yttrande, att han kunde vara med om att taga lagen med strykande av motiveringen, så vill jag säga, att jag skulle kunna underkasta mig detta, och blott acceptera den enkla motiveringen, att vi *behöva* lagen. Det viktiga är, att myndigheterna få lagen i sin hand och kunna begära att få den tillämpad för de landsändar där det är behöfligt. Alla de andra få låta bli.

Herr statsrådet Undén: Jag skall icke förlänga debatten med många ord. Jag vill endast säga något med anledning av den kritik herr Ekman ägnade motiveringen i den kungl. propositionen. Där påstås ju, att rätt att plocka lingon icke uteslutande tillkommer markägaren. Så mycket som propositionen säger måste väl var och en kunna stå för.

Lagförslag
om förbud
mot lingo-
plockning
före viss dag.

(Forts.)

Herr Ekman förklarade sig oförhindrad att såsom domare döma till ersättning den person, som plockade bär på annans mark utan lov. Mot detta vill jag endast säga det, att naturligtvis är en ledamot av en domstol oförhindrad att döma vilka domar som helst, men det finnes dock korrektiv mot sådana domar. Gentemot herr Ekmans auktoritet skulle jag vilja ställa lagberedningens, bestående av herrar Afzelius, Carlson, Almén och Stenberg. De förklara, att den utredning, som verkställts, synes giva vid handen, att den uppfattningen är allmänt rådande i vårt land, att plockning av bär och andra dylika naturalster på annans marker är tillåten. Jag tror, att med sådana auktoriteter man kan försvara, att motiveringen i propositionen utgår från att rätten att plocka bär i vårt land icke uteslutande tillkommer markägaren.

Rop på proposition hördes nu.

Herr B a r t h e l s o n: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång besvarar kammaren.

I anledning av herr Lindblads påstående att jag ej kan läsa rätt innantill, skall jag dock be att få läsa upp vad utskottet säger: »Av motiveringen till motionen framgår, att avsikten med den föreslagna begränsningen är att tillerkänna jordägaren företrädesrätt till plockning av lingo på dennes inhägnade eller inrösade jord. På grund härav får utskottet, av skäl som ovan anförts, beträffande herr Normans m. fl. motion, avstyrka bifall till dessa motioner», och i den av herr Norman m. fl. väckta motionen står det: »att ägare eller innehavare av lingo-bärande mark må vara oförhindrad att å denna mark plocka för egen förbrukning avsedda lingo» o. s. v. Vidare säger utskottet på ett annat ställe: »Det sålunda framlagda förslaget kan utskottet icke biträda. Markägaren och hans rättsinnehavare synas nämligen, enligt utskottets åsikt, i nu förevarande hänseende lika litet böra tillerkännas någon undantagsställning som då fråga är exempelvis om tiderna för jakt eller fiske.» Såvitt jag kan finna är detta icke annat än ett bestämt partitagande för den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t har förfäktat.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: I anledning av herr statsrådets yttrande ber jag att få betona, att lagberedningen yttrat sig mycket försiktigt: utredningen synes giva vid handen, att den uppfattning, att rätten att plocka bär, uteslutande tillkommer markägaren kan sägas vara den rådande. Jag vill säga, att i Småland råder den uppfattningen alldeles icke. Och min mening är, att, innan man lagstiftar, skall det på förhand klargöras, huru det förhåller sig med den saken. Jag har icke motsatt mig, att sedan det är konstaterat att jordägaren äger rätt till naturprodukter på hans mark, man i det allmännas intresse kan göra inskränkningar däri, men jag ford- rar, att dessa inskränkningar skola vara bestämda i lag, så att icke jordägaren blir utsatt för vilka rättskränkningar som helst.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, såvida omständigheterna därtill föranledde, hade i avseende å nu föredragna punkt yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

*Lagförslag
om förbud
mot lön-
plockning
före visa dag.
(Forts.)*

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i punkten 1 av sitt utlåtande nr 82, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 54;

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Rydén* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 432, angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa tillfälliga bestämmelser i fråga om åstadkommande av skjutsentreprenader ävensom en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd åt bokförmedlingsanstalterna jämte i ärendet väckt motion;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan för vissa anläggningar vid Drottningholms, Ulriksdals, Haga och Strömsholms slott m. m.;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lastautomobiler för arméns räkning m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till beredande av krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag å tilläggsstat för år 1918 till uppförande av en mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter å Saltö i Karlskrona samt uppförande därstädes av ett bostadshus för varvsarbetare;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omkostnader för handläggning av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt åttåttått ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 23 april 1918 dagtecknad proposition, nr 339, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att på 1918 års tilläggsstat anvisa ett förslagsanslag av högst 3,000,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Vidare hade i en av herrarna *E. Hage* och *A. Werner* inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 49, föreslagits, att riksdagen måtte på tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 miljoner kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av 1917 års riksdag fastställts för vid sistnämnda riksdag beviljade anslag av 4 miljoner kronor till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Slutligen hade i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren (nr 91) av herrarna *E. Söderberg* och *Olof Olsson* samt den andra inom andra kammaren (nr 131) av herrarna *Joh. Nilsson* i Malmö och *E. Fast*, föreslagits, att riksdagen måtte

besluta att på 1918 års tillägsstat till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett förslagsanslag av 20,000,000 kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med i Kungl. Maj:ts proposition nr 34 till 1917 års riksdag angivna grunder till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

*Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts föreslagna proposition och med avslag å herrarnas Hages och Werners, Söderbergs och Olssons samt Nilssons i Malmö och Fasts ovanberörda motioner, i vad desamma skilde sig från propositionen, på 1918 års tilläggsstat under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av högst 3,000,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 23 april 1918 angivna grunder användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrarna *J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. Andersson* i Skivarp, *J. Olofsson* i Digernäs, *C. Persson* i Stallerhult, *G. Odqvist*, *S. Bengtsson* i Norup och *W. Bäckström*, vilka yrkat avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som i ämnet väckta motioner;

2:o) av herrarna *S. H. Kvarnzelius* och *H. Lamm* mot viss del av motiveringen;

3:o) av herrarna *C. I. Asplund*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *A. J. Andersson* i Gävle, *J. A. Ingvarson*, *C. R. Jansson* i Falun, *K. A. W. Björck* och *J. Nilsson* i Malmö, utan antydd mening.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Som herrarna torde ha observerat, har jag och herr Lamm låtit anteckna vår reservation mot viss del av motiveringen. Jag ber att med några ord få omnämna, i vilket avseende det är som vi funnit utskottets yttrande mindre riktigt. Det är nämligen där det heter, »att på sätt vid sistlidet års riksdag ägde rum genom statssubvention åt vissa kommunala eller enskilda byggnadsföretag stimulera byggnadsproduktionen synes enligt utskottets mening vara ägnat att väcka allvarliga betänkligheter».

Då utskottet förlidet år tillstyrkt vad riksdagen då beslöt, är det något egendomligt, att statsutskottet nu inleder sitt yttrande med ett sådant anslag. Vi gjorde därför inom utskottet ett yrkande på omredigering av denna del av motiveringen, men genom samverkan mellan dem, som under fjolåret voro ivrigast för motarbetande av det beslut, som då fattades, och dem, som i år ställt sig på rent avslag, blev motiveringen avfattad i strid mot vad de, som jag tror stodo bakom utskottsutlåtandet, egentligen önskade. Jag anser mig emellertid icke böra besvära kammaren med att göra något yrkande på bifall till reservationen, utan har jag och min medreservant endast för vår del velat fritaga oss från medansvar för denna del av motiveringen. Och jag ber, herr talman, att i övrigt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till
 uppförande
 av bostadshus
 med små-
 lägenheter.
 (Forts.)

Herr Ström: Herr talman! Det är med en viss förvåning, som jag tagit del först utav Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga och sedan utav utskottets utlåtande. När vi i fjol hade en högerregering, så föreslog denna högerregering ett anslag på 4 miljoner kronor för detta synnerligen behjärtansvärda ändamål. Det var alldeles för litet detta, när en sådan bostadsnöd råder, som faktiskt är förhållandet i vart land. och då inga andra utvägar stå till buds, än att även staten träder emellan. När vi sedan fått en vänsterregering, var i även sitta socialdemokrater, minskar Kungl. Maj:t sitt anslagskrav till 3 miljoner kronor, och när sedan detta kommer till statsutskottet, få vi en motivering, där det säges, att även detta väcker utskottets allvarliga betänkligheter, och man säger att man går med på det, därför att det kan betecknas såsom en komplettering eller *avveckling* av det, som förut beviljats, det vill säga detta är sålunda ett första steg till att avskryta det statsanslag, som hittills utgatt för ändamålet. Jag kan verkligen icke finna annat än att detta är en synnerligt betänkelig väg, som både Kungl. Maj:t och utskottet slagit in på, när det ändå icke kunnat anföras något annat sätt att råda bot på bostadsnöden. Det enda som sägs, såvitt jag kan finna, är, att frågan om industriens och arbetslivarnas bidrag-plikt bör tagas i allvarligt övervägande, men det är icke något annat än ett uttalande, och man har icke gjort något positivt förslag. Alldeles säkert kommer det, såvitt jag förstår, att ta en rundlig tid, innan man kan få en allmän bidragsplikt från detta håll och detta utfört i verkligheten. Det är en bedrövlig utveckling, som hela denna sak har tagit.

Det föreligger två olika motioner från arbetaresidan, som synas mig synnerligen behjärtansvärda. Den ena är av herr Hage, som kräver, att anslaget skulle ökas med ett belopp till 8 miljoner kronor, och den andra av herrar Söderberg och Olof Olsson med instämmanden från ledamöter i andra kammaren, som kräva ett anslag av tjugu miljoner kronor. Detta visar vilket verkligt samhällskrav, som här föreligger, och då går utskottet att med mycken tvekan tillstyrka den framställning, som Kungl. Maj:t ansett sig kunna framlägga, och som är en minskning uti det anslag, som till och med en högerregering ansåg sig kunna förra året föreslå riksdagen. Det är så bedrövligt, att jag egentligen icke har ord för att kritisera detta handlingssätt. Då jag icke vet, huruvida det finns någon som helst möjlighet att få herr Söderbergs förslag igenom om beviljande av ett anslag av tjugu miljoner kronor, skall jag för min del be att få yrka bifall till den av herr Hage väckta motionen om anvisande av ett anslag av åtta miljoner kronor till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter i huvudsaklig överensstämmelse med de av förra årets riksdag härför fastställda grunder.

Herr Nilsson, Johan: Då jag är en av reservanterna i denna kammare i denna fråga, ber jag att få yttra några ord.

Jag vill då erinra om att vid förlidets års riksdag beviljades

första gången anslag för här ifrågvarande ändamål. Beloppet var da 4 miljoner kronor. Men da anslaget beviljades, sades det tämligen bestämt ifrån såväl i statsutskottet som under debatten i kamrarna, att det var endast för den särskilda gången, man komme att bevilja medel för ändamålet. Man gjorde det på grund av de särregna förhållanden, som da voro rådande; det var emedan bostadsbristen var så stor som den da antogs vara.

Emellertid maste man kanske även söka efter orsaken till att bostadsbristen blivit så stor i städer och industrisamhällen under kristiden som fallet är. Detta faktum har naturligtvis sin grund däri att under kristidens första skede, under de första åren därav, uppstod en väsentlig skillnad i betingelserna för jordbruket och industrien, och hithörande förhållanden blevo snart om man jämförde dem allt ojämnare. Jordbruket sattes tillbaka genom alla möjliga restriktioner och bestämmelser, så att jordbruket kunde icke konkurrera med industrien om arbetskraften. Industrien och handeln hade frihet till att på allt möjligt sätt utveckla sig, och de kommo genom skilda medel att skapa sig vida större vinster än jordbruksnäringen kunde göra. Naturligt var därför att det blev en sugning från landet till städerna och industrisamhällena, och på grund härav har också denna bostadsbrist uppkommit. Nu kan man säga, att förhållandena i nagon mån äro ändrade. Det är näpeligens utsikter för att industrien kan upprätthålla sin verksamhet på den höga niva, där den under de sista åren stått, och å andra sidan är det allt större behov av arbetskraft på landet. Alla torde också vara ense om, att man slagit in på en ytterst konstlad väg, då man söker genom statssubvention bibehålla folket i städerna, då det för närvarande är synnerligen behöfligt att arbetskraften drages till landsbygden.

Herr ordföranden i statsutskottet har erinrat om den motivering, som utskottet presterat i början av sitt utlåtande, och jag far säga, att om man börjar läsa denna utskottets motivering, skulle man tro, att utskottet kommit till ett helt annat resultat än man sedan finner, att utskottet gjort. Man skulle tro, att utskottet kommit till ett avstyrkande av anslaget men dithän har utskottet icke kommit.

Nu har utskottet visserligen sagt ifrån, att denna fråga skall avvecklas. Man bör icke komma igen och begära pengar för detta ändamål. Detta sades nu också i följ, men trots detta är man med och beviljar anslag en gång till. Och jag tror, att då man en gång slagit in på denna väg, är det svårt att draga sig tillbaka. Därtill kommer, att dessa åtgärder säkert i ganska hög grad hämma den enkilda företagsamheten. Alla, som haft byggnadsverksamhet som yike ga och vänta på att få statssubvention, och då de icke kunna få den det ena året, får byggnadsverksamheten ligga nere till nästa år.

Jag tror icke, att det mål man åsyftar, kan vinnas på denna väg, och då statskassan för närvarande är synnerligen hårt anlitad,

*Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.
(Korta)*

Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.
(Forts.)

samt något synnerligen stort behov icke heller föreligger, bör man göra de indragningar man kan.

Jag ber därför att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag tror, att den siste ärade talarens uppfattning att vi genom att alldeles frändraga statens stöd från den fortsatta byggnadsverksamheten skulle kunna avsevärt bidraga till återflyttning till landet från städer och industrisambällen, icke är riktig. Det receptet håller nog icke streck. Ty så lätt går det naturligtvis icke att få ändring i de förhållanden, som industriell utveckling skapat. De människor, som en gång kommit till industrisambällen och städer går det icke så lätt att få därifrån, som att få dem dit. Det är en sak, som vi alla känna till. Jag tror därför icke att man kan gå den vägen, att man säger: vill Ni prompt stanna i städerna, så få Ni bo så uselt som möjligt, annars få Ni bo på landet! — och där bo de på sina håll icke stort bättre heller.

Saken låg så, att då vi kommo till denna riksdag, överlade vi inom vår riksdagsgrupp om vad man borde göra åt dessa svårartade förhållanden. Jag behöver ju icke alls tala om att det är oerhört svårt med bostadsförhållandena i storstäderna, särskilt den storstad, vi närmast känna till, nämligen Stockholm. Och då kunde vi icke komma till annat resultat än att skulle man tänka sig en omedelbar hjälp, och trots att det icke var alldeles rekommendabelt att just gå den väg riksdagen beträdde i fjol, så hade vi dock ingen annan väg att gå, utom den, att staten måste träda emellan mera direkt genom ett anslag så som staten gjorde 1917. Då beviljades ju ett 4-miljoners tillskott på bostadsproduktionens område, och därför togo vi upp tanken på nytt och ansågo, att med de behov, som gjorde sig gällande under fjolåret, vore ett förhöjt anslag erforderligt och detta förmädde oss motionärer att motionsvis begära ett anslag av 20 miljoner kronor. Det beloppet var enligt vår mening icke för stort, ty om det skulle bli någon reell hjälp, skulle det mycket väl komma till användning, och därför stannade vi vid detta belopp.

Nu måste jag säga, att vid den tidpunkten var Kungl. Maj:ts regering efter vad vi kunde förstå, när vi hörde oss för, icke så värst hågad att komma med någon proposition i saken. Vi frågade oss för, huruvida man hade att vänta någon proposition, men vederbörande voro icke så livade för saken, efter vad vi kunde förstå. Om nu våra motioner kunnat verka så, att de i någon mån bidrogo till att Kungl. Maj:t tog upp ärendet — ty man kan naturligtvis draga i tvivelsmål, huruvida några stackars motionärer skulle ha haft förmågan att inverka på statsutskottet, så att detta utskott kommit att tillstyrka något anslag över huvud — och i propositionsform framlade det för riksdagen, ja, då hava dessa motioner alltid utfört någon nytta. Emellertid måste jag då på det allra högsta beklaga, att Kungl. Maj:t satte beloppet så avsevärt lågt, att man endast tog upp det begärda till 3 miljoner

kronor. Jag erinrar om, att visserligen en av myndigheterna, som hördes, bostadskommissionen, tillstyrkte ett belopp av 3 miljoner, men jag vill erinra mig, att när jag läste handlingarna, fann jag, att en annan av myndigheterna hade föreslagit beviljande av ett något högre anslag.

*Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.*

(Forts.)

Kungl. Maj:t stannade emellertid vid dessa 3 miljoner, och detta kan jag första berodde på en hel del skäl. Dels är det icke övertämligt lätt utsikter att på lånevägen skaffa pengar för oss här i landet utan fastmera äro svårigheterna stora, och dels är det trängsel på statsutgifternas område.

Men i alla fall, några miljoner mera hade väl icke tyngt statsbudgeten så oerhört som Kungl. Maj:t möjligen fruktat, att de skulle göra. Jag skulle därför önskat, att Kungl. Maj:t gatt på något högre belopp än dessa 3 miljoner. Och även om man vill utgå från den synpunkt, som statsutskottet anlägger eller att en avveckling måste företagas av förhållandena, är den avvecklingssumman för liten, därför att det gäller icke att taga denna avveckling stegvis. Det gäller att få hjälp på en tid då hjälp behöves. Ty kommer man tillbaka till mänskliga förhållanden, mänskliga byggnadsförhållanden och kreditförhållanden och kommer en gång i tidernas tider denna utredning om fastighetskrediten och därmed sammanhängande ämnen att lända till praktiskt resultat, så att vi kunna få en förnuftig byggnadsverksamhet till stånd, är det väl ingen, som tänker på, att man skulle anlita statshjälp för bostadsproduktionen. Nej, det är under den allra mörkaste och mest tryckande tiden i ekonomiskt avseende som en sådan hjälp behöves, då folk icke har någonstades ett tak att krypa in under och leva under. Det är då den sortens hjälp behöves, och det är den sortens avveckling, man har att inrikta sig på.

Jag vill här framställa samma yrkande som framställdes i statsutskottet, och som herr Ström jämväl kom med, nämligen beloppets sättande till 8 miljoner kronor. Jag tror, att om man lägger till dessa 5 miljoner kronor — och dem skulle det väl icke vara omöjligt att evalvera på annat håll — skulle detta innebära ett så pass väsentligt tillskott för lättnad på bostadsmarknaden, att man icke bör underlåta att anslå dem.

Jag ber herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets kläm med den ändring att orden »3 miljoner» utbytas mot orden »8 miljoner».

Herr Lamm: Jag blev uppkallad av herr Nilsson i Skottlandshus på grund av det mera allmänna betraktelsesätt, ur vilket han behandlade denna fråga. Han lät förstå, att genom dessa åtgärder, varom fråga är, skulle man så att säga locka folk från landet och till städerna, ja, man skulle genom ett bifall till detta anslag rent av kunna hindra den enskilda byggnadsverksamheten. Nu får man väl litet söka att distingvera i denna fråga. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att vad betänkandet här handlar om, är ju att bygga smålägenheter. I de grunder, som av Kungl. Maj:t

*Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.
(Forts.)*

uppdragits för denna verksamhet, har bestämts, att denna subvention icke får gälla annat än vid uppförande av bostadslägenheter om högst tre rum och kök. Det är egentligen i den punkten som det brister så ofantligt mycket i städerna, då det gäller att tillgodose de mindre bemedlades behov av bostad. En stad sådan som Stockholm har ju — alldeles fränsett vad man kan hava åstadkommit genom denna subvention — varit tvungen att bygga nästan provisoriska bostäder, såsom fallet är ute i Stadshagen, om ett rum samt två rum och kök, liksom man här jämväl på grund av bostadsbristen nödgats inreda en del skollokaler till tillfälliga bostäder.

Frågan är ingalunda så synnerligen enkel, som man säger, när man påstår, att man genom att underlåta att göra någonting i den här vägen skulle kunna tvinga folk från städerna till landet. Vad anslaget egenskap att utgöra hinder för den enskilda byggnadsverksamheten beträffar, så är denna verksamhet redan i vissa avseenden hindrad genom den dyrhet, som råder å byggnadsmaterial, och vidare torde även hyreslagen i någon mån verka såsom ett hinder. Jag vill dock påpeka, att i en stad sådan som Stockholm är byggnadsverksamheten icke helt och hållet stillastående, men man bygger lyxhus med stora lyxvåningar, för vilka man kan beräkna snart sagt vilka hyror som helst. För dessa hus utgår man från de pris, som nu äro rådande å byggnadsmaterial och söker att få ut hyror, motsvarande allt detta under förhoppning, att hyreslagen icke skall bli tillämplig på dessa nya hus.

Vad själva anslagsfrågan beträffar, kan jag i likhet med ett par föregående talare visserligen beklaga, att man icke kunnat komma till en större summa än som fallet varit, men jag vill i alla fall gent emot den siste ärade talaren påpeka, att det dock här icke är fråga om lånemedel utan om ren subvention, som måste tagas av skattemedel; och då jag gått med på det lägre anslaget, har det skett av rent principiella skäl. Jag har i allmänhet följt den principen beträffande användningen av skatte- och lanemedel, att när budgeten ställer så stora krav på det allmänna, bör man icke på grund av någon enskild motion bevilja anslag av denna art, och man bör jämväl undvika att gå längre vid anslagets utmätande än Kungl. Maj:t föreslagit. Med de villkor, som här äro bestämda, tror jag också, att man kommer att stimulera denna byggnadsverksamhet. Mellan 13 och 14 miljoner kunna förväntas nedlagda i denna verksamhet för beredande av bostadslägenheter på grund av denna subvention.

På grund härav har jag anslutit mig till utskottets förslag, till vilket jag också ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag kan icke neka till att det en smula överraskade mig, att detta anslag i år har mött så pass stark opposition, som det gjort. Det förhöll sig ju i alla fall så att vid 1917 års riksdag blev denna fråga ganska utdebatterad, och riksdagen stannade slutligen vid att bevilja det

av Kungl. Maj:t då begärda anslaget på 4 miljoner kronor. Men riksdagen framhöll då i sitt beslut, precis sasom Kungl. Maj:t framhållit nu i sin proposition, att hela det system man därmed slog in på, nog var en smula mindre tilltalande och blott finge betraktas som en extra ordinarie, av kristiden föranledd tillfällig nödhjälpsåtgärd. Den innebar också ett försök, som man ville göra för att se, hur det skulle utfalla. Det är emellertid givet, att man icke lämpligen kan avbryta ett dylikt medelsbeviljande, då behov fortfarande föreligger och då nödhjälpsåtgärder nu måste anses i väl så hög grad som under fjolåret erforderliga. Jag tror, att meddelande av ett anslag i nu förevarande syfte är det enda sätt, på vilket man i någon mån, tyvärr måste jag säga i någon ringa mån, kan lindra den bostadsnöd, som rader i flertalet städer och gent emot vilken det är nödvändigt att icke stå med armarna i kors och låta den enskilda företagsamheten uteslutande få hand om denna sak. Erfarenheten har visat att under nuvarande förhållanden hart när ingenting kan göras allenast på den enskilda företagsamhetens väg. I stället är det nödvändigt, att staten här med något anslag stimulerar den allmännyttiga byggnadsproduktionen. Det har visat sig, att under 1917 har anslaget verkat så att den allmännyttiga bostadsproduktionen stigit, medan däremot den spekulativa bostadsproduktionen legat nära nog helt nere. På den allmännyttiga bostadsproduktionen föllo år 1917 58,9 procent av 100 nytillkomna bostadslägenheter, under det att den 1914 uppgick till blott 10,7 procent. Det torde väl vara därmed visat, att detta anslag verkat gott och i rätt riktning. Fjolårsanslaget visade sig också mycket begärligt; anslag söktes för icke mindre än 10 miljoner kronor i statsunderstöd, ehuru i sådant understöd blott fanns tillgängligt 4 miljoner, och det är således många behov det i detta avseende som det skulle vara lyckligt att ytterligare få tillfredsställda. Det medges villigt, att hela åtgärden naturligtvis icke alls kan på ett mera stadigvarande sätt åstadkomma en förbättring på byggnads- och bostadsmarknaden. Denna verksamhet kan icke grundas på ren understödsverksamhet fran statens sida, utan måste äga andra förutsättningar. Det är också min avsikt att under den allra närmaste tiden överväga åtgärder för utredande av fragan om industriens och arbetsgivarnes bidragsplikt för bostadsändamål. Det vore lyckligt om sådan utredning kunde föreligga redan till nästa riksdag; i alla fall bör den görligt påskyndas.

Det är en avveckling av förevarande statsbidragsfråga som nu ifrågasättes, det hela är blott en nödfallsutväg. Att Kungl. Maj:t icke gått att föreslå ett högre belopp än bostadskommissionen föreslagit, må man icke förundra sig över. Skulle man ha gått efter behovet, då hade mycket högre belopp än här föreslås kommit fram. Men det är så många prisregleringsåtgärder, som staten ikläder sig och som staten måste stå för utom denna, att denna sak tyvärr måste stå en liten smula tillbaka. Jag kan icke föreställa mig annat än att kammaren ända, med beaktande av fjol-

*Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.*

(Forts.)

Anslag till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.

(Forts.)

årets beslut och med hänsyn till det stora behov, som föreligger, skall bevilja denna lilla subvention. Då budgeten är ansträngd på alla områden och då man har stora utgifter för andra regleringsändamål samt det här icke är fråga om anvisande av lån utan om en ren subvention på tre miljoner, vilken måste tagas av skattemedel, har Kungl. Maj:t icke vågat gå längre än som skett. Jag vågar hoppas, att kammaren skall följa utskottets förslag i det nu föredragna ärendet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber, herr talman, att få i korthet yrka bifall till utskottets hemställan både i vad angår klämman och i avseende på motiveringen.

Gent emot den av herr Kvarnzelius ifrågasatta ändringen — han gjorde ju dock icke något yrkande om bifall till den motivering, han förordade — vill jag säga att man från utskottsmajoritetens sida mera uttryckligt framhållit, att det här gäller ett anslag, som icke är av sådan natur, att det bör bli permanent och med vars grunder riksdagen finner sig tillfredsställd, utan att det är enbart den abnormala situationen i bostadsläget som föranledde att ett anslag av denna art tillstyrkes. Och om denna motivering hava vid den förberedande behandlingen enat sig ledamöter av statsutskottet från samtliga de tre större där representerade partierna.

Gent emot herr Ström — som riktar sig särskilt mot att beloppet i år blir mindre än i fjol — vill jag säga, att detta belopp hänför sig till det förslag, som industrikommissionens bostadsbyrå själv framställt. Nämnda byrå och kommission äro de vilka allra närmast hava möjlighet att överblicka bostadsförhållandena. Och det är tydligt, att i förhållande till fjolårets situation har en viss lättnad i avseende på bostadsbehovet inträtt. Det borde väl då förefalla särskilt naturligt för en talare, som plägar angiva sig själv på ett alldeles kärnäkta sätt representera socialdemokratisk uppfattning, att icke längre än som är oundgängligen nödvändigt förorda en utlämning av statsmedel till enskilda för byggande av dem tillhöriga bostäder.

Gent emot herr Nilsson vill jag erinra, att när om detta anslag nu hava förenat sig åtskilliga, som i fjol i likhet med herr Nilsson motsatte sig ett beslut om liknande anslag, så sker det därför att de nu finna, att den situation, som i fjol framkallade ett beslut om bifall, ännu icke är avvecklade, utan fortfarande kvarstår i viss omfattning. Men de biträda propositionen under uttrycklig hänvisning till det betraktelsesätt på hela anslaget, varåt utskottets motivering ger uttryck. På den sida herr Nilsson i detta fall företräder bör man, förefaller det mig, vara nöjd, då man i motiveringen vunnit majoritet för uttalandet att det *endast* är de svårartade förhållandena som motiverat det ifrågasatta anslaget.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag både beträffande klämman och motiveringen.

Herr Ström: Herr talman! Jag kan icke finna annat än att statsrådet har fullständigt vederlagt den av herr Nilsson i Skottlandshus framförda uppfattningen, att nu hava vi icke längre någon allvarlig bostadsnöd. Ty då det har kommit in begäran om anslag på 10 miljoner kronor, och det har endast kunnat lämnas ut 4 miljoner kronor, därför att mera icke blivit beviljat av riksdagen, synes det mig vara bevisat att bostadsnöden verkligen är så allvarlig, att något måste göras för att icke denna bostadsnöd skall alldeles taga överhand. Det har här från flera håll sagts, att det är endast statsfinansiella skäl, som gjort, att man icke kunnat föreslå en högre summa från Kungl. Maj:ts sida. Ja, det förstår var och en, det förstå vi alla, att det statsfinansiella läget är synnerligen svårt och budgeten ansträngd, men vi veta också, att Kungl. Maj:t begärt anslag för mindre viktiga ändamål än bostadsnödens lindring och då begärt oerhörda anslagssummor. Jag ber att i den delen få hänvisa till vad som begärts på fjärde och femte huvudtitlarna.

*Anslog till
uppförande
av bostadshus
med små-
lägenheter.
(Forts.)*

I fråga om det som den siste talaren berörde att det även gäller en viss subvention åt enskilda, är det väl ändå så, att i allmänhet det är den kommunala byggnadsverksamheten som här får subvention, och det torde väl så bli även i fortsättningen.

Herr talman! Jag har här förut yrkat bifall till herr Hages motion, men då herr Söderberg, som är ense med mig i sak om detta, har yrkat bifall till utskottets förslag med den ändring, att orden »tre miljoner» måtte utbytas mot »åtta miljoner», anhåller jag, för att vi icke skola få två yrkanden, att få återtaga mitt yrkande och instämma i herr Söderbergs förslag. Jag tillåter mig dock att fullständigt reservera mig mot den motivering, varmed utskottet framkommit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att rörande förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring att orden »högst 3,000,000 kronor» utbyttes mot »högst 8,000,000 kronor»; samt 3:o) att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Vid sedermera i enlighet med berörda yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för utförande av vissa reparations- och ändringsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till tullstatens enskilda pensionsinrättning; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tull för en postföraren Jens Tangen från Norge tillhörig automobil.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande ävensom två i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1918 till riksdagen avläten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 259, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder, anvisa dels — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor, dels ock på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, den ena, nr 186, av herrar *L. Borgström* och *A. Sjöström*, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta att till de arbetslösa bageri- och konditoriarbetarna, som icke kunnat erhålla annan sysselsättning, skulle utbetalas ett understöd av 25 kr. i veckan för varje arbetare, samt dessutom till familjeförsörjare 5 kr. för hustru och 3 kr. för varje oförsörjt barn under 15 år, och beräknas utgå från och med den 1 januari 1918. samt den andra, nr 388, av herr *O. Hagman*, däri hemstälts, att riksdagen ville i skriftelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i de bestämmelser, som kunde komma att utfärdas angående understöd åt medellösa arbetslösa, måtte intagas bestämmelser om, att vid indragning av arbetslöshetsunderstöd detta endast kunde ske, då understödsnämnd därom enhälligt beslutade, eller, om detta i vissa fall ej ansåges lämpligt, sådant beslut endast kunde fattas genom viss kvalificerad majoritet.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på andragna grunder hemställt,

1) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande proposition måtte för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 22 mars 1918 angivna grunder, dock med iakttagande av de jämkningar som i utlåtandet förordats, anvisa

a) — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 12,000,000 kronor.

b) på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor,

2) att herrar Borggrens och Sjöströms samt Hagmans ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.*

(Forts.)

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, C. I. Asplund, J. B. Eriksson* i Grängesberg, *A. Anderson* i Råstock, *J. A. Ingvarson, O. Nilsson* i Örebro, *P. A. Hansson* i Stockholm och *J. Nilsson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition samt med avslag å herrar Borggrens och Sjöströms ovanberörda motion måtte för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 22 mars 1918 angivna grunder, anvisa

a) utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor,

b) på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor;

2) att herr Hagmans ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Det är i tre avseenden som här föreliggande utskottsbetänkande skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag.

Den första skillnaden gäller i avseende på den procentsats eller det belopp, som må läggas på kommunerna av ifrågavarande anslag. Kungl. Maj:t har här föreslagit, att av statsmedel skulle utgå $\frac{2}{3}$ mot $\frac{1}{3}$ på kommunerna. Statsutskottet åter har hemställt att staten skulle gälda hälften och kommunerna hälften, såsom det nu är. Såsom skäl för att man nu icke skulle behöva statens andel, har det anförts att i allt fall staten kan bevilja högre bidrag än den nu utgående hälften. Uppmärksammas må dock, att det underströks mycket starkt av 1917 års riksdag, att denna högre procent borde meddelas endast i undantagsfall.

Såsom skäl för att förändra procentsatsen från statens sida till $\frac{2}{3}$ kan anföras, för det första, att detta förslag tillstyrkts av arbetslöshetskommissionen, som ju sitter inne med alldeles speciell erfarenhet på området. Vidare att det är att befara, att en för stark återhåll-ambet från kommunernas sida skall komma till synes, om kommunerna alltfört skola betala hälften, vadan det är nödigt, att kommunerna stimuleras kraftigare, i den mån som faran för ökad arbetslöshet blir större. Det har visat sig, att det i allmänhet är en minskning, som skett i antalet kommuner, vilka meddelat arbetslöshetsunderstöd under senare tiden mot vad som fallet tidigare varit, och det ehuru man måste konstatera att arbetslösheten varit i tilltagande. I april detta år var det 14 landskommuner och i mars 13 landskommuner, som meddelade arbetslöshetsunderstöd. Det utdelade beloppet uppgick vad lands-

Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)

kommunerna beträffar till omkring 55,000 kronor under mars och 54,000 kronor under april. För städerna — det är ett par uppgifter som fattas — var siffran under mars månad 285,000 kronor. Man känner icke ännu siffrorna för april månad fullständigt, men man kan antaga, att understödet i städerna avsevärt stigit under sistnämnda månad, enär i de 15 städer, som uppgifter föreligga från, för april månad utgivits 156,287 kronor men da saknas siffror för så stora städer som Stockholm, Göteborg och Gävle m. fl. Jag tror också, att det ökade bidragsbeloppet från statens sida kan vara befogat just till följd av att arbetslöshet fortfarande föreligger och hotar att ökas och att kommunerna skulle bli alltför högt belastade, om kommunerna fortfarande skola betala halva arbetslöshetsunderstödet. Man har säkert att befara ett bakslag i intresse för hjälp åt de arbetslösa, om man icke nu skulle medgiva $\frac{2}{3}$ såsom regel för statens bidrag. Dessutom — vad man kan vara tämligen viss på, det är, att om man skulle nu fastslå att blott hälften skall utgå i regelmässigt bidrag från staten, kommer det som förut varit att anse såsom undantagsfall, d. v. s. en högre procentsats än hälften, att förekomma vida oftare och i en grad som man knappast kan fullt bedöma. Det är därför önskvärt, att man vidhåller en högre procentsats och att de föreslagna $\frac{2}{3}$ bliva regel. Man kan i det hela röra sig friare och bättre laga efter omständigheterna om statsmedlen få utgå med nämnda högre procentsats.

Det är sannolikt, att Kungl. Maj:t blir nödsakad att ofta lämna anslag till den högre procentsatsen, huru än riksdagens beslut kommer att utfalla, ty man måste se till, att de arbetslöshetsunderstöd, som tilldelas, bli tillräckligt effektiva. Till följd härav vore det så mycket angenämare, om riksdagen ville gå till mötes denna framställning om $\frac{2}{3}$ såsom normalt bidrag.

En ytterligare skillnad mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är, att Kungl. Maj:t vill låta understödet uppgå till $\frac{8}{10}$ av den normala arbetslöshets belopp, under det statsutskottet fortfarande vill stanna vid nu gällande $\frac{2}{3}$ därav. Som skäl för detta Kungl. Maj:ts förslag kan åberopas arbetslöshetskommissionens förslag med dess noggranna kännedom om förhållandena, och att arbetsgrupper med stagnerande lön i annat fall bliva alldeles för mycket missgynnade i förhållande till den oerbörda stegring, levnadsomkostnaderna undergått på sista året. Vidare är det numera så, att det icke blott är på det rena kroppsarbetareområdet, som arbetslöshet numera gör sig gällande, utan även en hel del andra grupper såsom kontorspersonal och andra ha råkat i liknande svårigheter, som kanhända under årets lopp bli ändå större. Då är det också nödvändigt, att man kan i vissa fall låta understödet utgå med något högre belopp än förut. Utskottet anför som skäl för sin uppfattning, att om arbetslösa inom vissa yrken skulle erhålla $\frac{8}{10}$ av sin arbetslön i understöd, understödet då komme att ofta bli högre än den normala avlöningen åt en del andra arbetare. Men den situationen föreligger ju otvivelaktigt redan nu, ty uppen-

bart är att i vissa yrken och grupper arbetslöshetsunderstödet nu kan uppgå till högre belopp än vad till i andra yrken och grupper arbetslöshetsunderstödet uppgår. Man bör i det fallet icke jämställa yrken av olika art med varandra utan tillse att i samma yrke eller bland jämställda arbetare den arbetslöse icke får högre understöd än den vanliga, normala arbetslöshetsunderstödet. Det kan aldrig rätt undvikas, att icke med nästan vilken sådant procent som helst ett arbetslöshetsunderstöd i mera kvalificerade yrken kan uppgå till högre belopp än arbetslöshetsunderstödet i vissa mindre kvalificerade arbetsområden.

Jag tror icke, att det är fara för något som helst missbruk, om Kungl. Maj:ts förslag rörande understödsbeloppets höjd bifalles. Hela den verksamhet, som handhaves av arbetslöshetskommissionen, är nämligen så väsentligt inriktad på att bereda arbetsstillfällen hellre än att lämna kontant arbetslöshetsunderstöd. Det är framför allt några yrken, som varit lidande av arbetslöshet under en längre tid, nämligen stenindustrin och textilbranschen. I dessa har man sökt att på allt möjligt sätt upphålla arbetet. Vad stenarbetarna beträffar har man sökt arbeta på förlag och vad textilarbetarna beträffar har man, förutom att man genom kurser och dylikt sökt hålla yrkesintresset vid makt, även utplanterat arbetarna i den allmänna arbetsmarknaden, och detta har skett just till landsbygdens förmån. För närvarande är en relativt stor mängd textilarbetare och textilarbeterskor ute på skogsodling och dylikt arbete i västra och mellersta delarna av Sverige. Arbetslöshetskommissionen har nyligen inspekterat dessa arbeten och funnit förhållandena mycket tillfredsställande. Det rådde till en början en viss likgiltighet och vissa farhågor hos arbetsgivarna, att dessa arbetare och flickor icke skulle kunna göra skäl för sig eller bliva till verklig nytta, men det visade sig, att de blevo till oväntat stor nytta, såvitt man kan bedöma förhållandena, och intresset av att behålla dem och utnyttja dem är därför ganska stort.

För att nämna en siffra, så äro 1,100 textilarbeterskor för närvarande ute på rent produktivt skogsodlingsarbete. Men allt dylikt arbete, som anordnas, blir ofta dyrare för staten än om man skulle ha givit vederbörande vanligt arbetslöshetsunderstöd; och då man, synes mig, främst måste arbeta på att bereda vederbörande tillfälle till nyttigt arbete, förefaller det mig, att den tredje skiljaktigheten mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag nämligen i avseende å totala anslagsbeloppet borde så lösas, att kammaren följde Kungl. Maj:t även i det avseendet.

I den delen har utskottet ju gått ned till ett anslag å 12 miljoner kronor, medan Kungl. Maj:t begärt 15 miljoner kronor. Det är icke möjligt att här säga, i vad mån det ena eller andra beloppet kan vara för stort eller för litet, men då fråga är om ett »förslagsanslag högst», som således till beloppet uppåt blir begränsat, har Kungl. Maj:t ansett med nödig förtänksamhet överensstämmande, att man ställde så rundliga medel till Kungl. Maj:ts förfogande, att om arbetslösheten skulle bli än mera pres-

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)*

Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)

sant än nu man skulle kunna träda lindrande emellan. Det vore därför synnerligen önskvärt, att man icke avknappade på beloppet, utan anvisade hela det belopp, Kungl. Maj:t föreslagit. Om icke allt går åt, uppstår ju en besparing, och hela den verksamhet som hittills bedrivits på området, har visat, att klokt och förståndigt och icke slösaktigt folk sköter denna sak. Man kan därför vara övertygad om att vare sig 12 miljoner eller 15 miljoner ställas till förfogande, komma medlen att handhavas med sparsamhet. Men det är för Kungl. Maj:t tryggare, då det är fråga om ett så ovisst område som arbetslösheten under den kommande tiden att kunna påräkna det högre beloppet. Jag vågar därför hoppas, att kammaren skall biträda Kungl. Maj:ts proposition oförändrad och att särskilt beloppet av 15 miljoner kronor måtte benäget anvisas.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! Statsutskottet i sin helhet har varit i princip enigt därom, att ett betydande belopp bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, och att svarigheter på arbetsmarknaden utan tvivel detta år komma att uppstå.

De skiljaktigheter åter, som förefinnas mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition samt reservationen bestå egentligen i grunderna för understödets utdelande. Säsom följd därav har utskottsmajoriteten också något nedsatt beloppet. De maximiersättningar, som föregående års riksdag fastställt, har Kungl. Maj:t föreslagit skola ökas med intill 100 procent. Arbetslöshetskommissionen har föreslagit en ökning med allenast intill 50 procent, men Kungl. Maj:t har icke desto mindre hemställt om förenämnda ökning. Då man ser dessa siffror, är det klart, att man blir tämligen betänksam och undrar, om man skall vaga gå med på dessa höga belopp. Om det nämligen gäller man, hustru och barn, så är man uppe i 4 kronor 80 öre per dag och när man kommer till understöd at en familj, bestående av man, hustru och fem barn, så är man uppe i ett understöd av 8 kronor per dag.

Om jag skulle tillåta mig att här göra en jämförelse skulle det möjligen vara med de siffror, som alldeles nyss legat till grund för beslutet i en annan fråga, fattat av riksdagen. Vid fastställande av minimipriset å såväl spannmål som potatis och sockerbeter — vilka produkter ju äro synnerligen betydande och viktiga i dessa tider — lag till grund ett arbetspris, som motsvarade det, som produktionskommittén framlagt, nämligen 5 kronor 50 öre om dagen. Da man lagt det priset till grund för så viktiga naturprodukters prissättning som här äro ifråga, är det tydligt, att man blir betänksam da det gäller att bevilja arbetslöshetsunderstöd, som betydligt överstiga detta nämnda pris.

Då jag för min del likväl varit med om att giva Kungl. Maj:t rätt att låta understöden utgå med dessa betydande belopp, är det under den bestämda förutsättningen, att de grunder, som föregående års riksdag fastställt må även i fortsättningen bliva gällan-

de. Därvid gäller först och främst, att detta arbetslöshetsunderstöd icke må utgå med belopp utöver $\frac{2}{3}$ av i orten gängse arbetspris. Där har man en garanti för att icke dessa understöd komma att överskrida avlöningsbelopp, som i orterna allmänligen gälla. Kungl. Maj:t har nu velat höja denna proportion till $\frac{9}{10}$; men en sådan höjning har utskottets majoritet motsatt sig.

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande
(Forts.)*

Jag tror bestämt, att jag vågar säga, att man även inom själva arbetarkretsarna har den uppfattningen att $\frac{2}{3}$ av den vanliga avlöningen är tillräcklig, då vederbörande ligger hemma och intet arbete uträttar, ty behovet blir naturligtvis då mindre. Dessutom har en arbetare på landsbygden åtminstone alltid något tillfälle att göra tiden nyttig för sig och sin familj, även om han icke är i fullt arbete.

Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit, att ändring skulle ske beträffande fördelningen av omkostnaderna mellan stat och kommun. Hittills har det varit så, att hälften skolat utgå i statsbidrag och hälften i bidrag från kommunerna, men Kungl. Maj:t vill nu hava proportionen ändrad därhän, att staten bidrager med $\frac{2}{3}$. Mig synes dock föreligga en viss fara uti att sträcka sig längre vid meddelande av statsbidrag än man hittills gjort. Man måste nämligen förutsätta, att kontrollen över att detta anslag blir på rätt sätt använt bör och måste ligga hos de lokala myndigheterna. Den centrala myndigheten kan aldrig övervaka, att dessa förhållanden bliva i allo rätt skötta, utan man måste härvidlag lita på kommunerna, och då måste även saken enligt mitt förmenande ordnas så, att kommunerna få ett bestämt intresse av att tillse, att icke detta anslag missbrukas. Bästa garantierna härför synes det mig, att man har, om kommunerna bliva ekonomiskt intresserade i saken i lika mån som staten.

Vad sedermera beträffar anslagsbeloppets storlek, så har utskottet här föreslagit en nedsättning i vad Kungl. Maj:t begärt med 3 miljoner kronor, detta såsom en naturlig följd av de ändrade grunder, utskottet föreslagit. Det belopp, som föregående år anslogs, var 11,500,000 kronor för år 1918. Därav hade emellertid vid tiden för denna propositions avlämnande endast använts 5,785,000 kronor, och det återstod således ett belopp av 5,715,000 kronor. Om man nu beviljar vad utskottet föreslagit, kommer man upp till ett anslag av 17,715,000 kronor, som för ändamålet står till Kungl. Maj:ts förfogande, och det är ett belopp, som med 6,715,000 kronor överstiger vad arbetslöshetskommissionen föreslagit. Jag ber också att få erinra om vad statsrådet nyss yttrade, nämligen att arbetslöshetskommissionen satt inne med speciell sakkunskap på detta område, och det synes mig därför, att man noglunda kan hålla sig till dess beräkning. Kungl. Maj:t har ej heller presterat någon utredning till stöd för att man nu skall behöva gå över detta belopp utan det är endast lösa antaganden.

Om man tager reda på vad som använts under första kvartalet av innevarande år av statsmedel, är detta endast 298.269 kronor

Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)

50 öre. Den 1 april detta år fanns alltså nästan hela beloppet ograverat kvar.

Jag tror alltså att kammaren kan följa utskottets förslag härutinnan, och ber jag alltså att få yrka bifall till detsamma.

Herr Lamm: Då jag deltagit i den reservation, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition i frågan och då herr civilministern nyss redogjort för propositionen i de punkter, däri densamma skiljer sig från utskottets hemställan, samt utskottet här blivit företrätt av den siste ärade talaren, min kamrat på fjärde avdelningen inom utskottet, så har första kammaren på det hela taget fattat del av de olika meningar, som gjort sig gällande i denna fråga. Jag kan därför fatta mig helt kort.

Jag vill då endast understryka ett par saker. Först och främst är att märka, att det anslag använts huvudsakligen till arbeten och icke till understöd för arbetslösa. Medan vid den tid då denna proposition skrevs ungefär $\frac{1}{2}$ miljon kronor åtgått till understöd åt arbetslösa, hade 5 å 6 miljoner kronor blivit disponerade för igångsättande av arbeten, vilka kommit huvudsakligen landsbygden till del. Man har även här i Stockholm gått fram på den vägen. Stockholms stad har anordnat nödhjälpsarbeten för att slippa använda arbetslöshetsunderstöd, och därför är Stockholm icke med bland dem, som i första rummet tagit detta anslag i anspråk. Det är framförallt inom textilindustrien som arbetslösheten varit stor, och därför är det städerna Borås och Norrköping som i detta fall fått släppa till åtskilligt med hänsyn till den hjälp, som behövts för de arbetslösa inom denna industri. Nu är det alldeles klart, att i mån som sommaren kommer och tillfällena yppa sig till arbete på landet kan man så att säga draga in på dessa arbetslöshetsunderstöd i städerna. Jag har mig bekant, att exempelvis Malmö stad från och med den 1 juli — enligt vad som meddelats mig — icke kommer att utdela några arbetslöshetsunderstöd. Det är dock möjligt, att i en sådan stad som Stockholm det kommer att gå några arbetare utan sysselsättning, några målare eller bagare, som man icke kan placera i jordbruksarbete och som man därför nödgas giva arbetslöshetsunderstöd.

Vad nu de olika villkoren beträffar, är det alldeles klart, att denna fråga om ökning av statsbidraget har kommit upp av den anledningen, att då kommunernas finanser bliva mer och mer angripna, en hel del kommuner draga sig för att, om ej ökning av statsbidraget inträder, ge detta arbetslöshetsunderstöd. Jag har här i min hand uppgifter för april, och jag ser därav, att i Älvsborgs län, i Mark, där textilindustrien utgör största verksamheten, och där arbetslösheten följaktligen varit mycket stor, de olika socknarna nu fått träda emellan med belopp från 1,500 kronor upp till nära 10,000 kronor. Det är således med hänsyn till att kommuner av den arten icke skola draga sig för att ge understöd som Kungl. Maj:t ansett nödvändigt att öka proportionen av statsbidraget.

Vad sedan i övrigt beträffar den proportion av arbetslösheten,

som man högst kan få gå till i understöd och vilken proportion ökats i Kungl. Maj:ts förslag från $\frac{2}{3}$ till $\frac{8}{10}$, så vad vill detta säga? Jo, det vill säga en ökning på $\frac{2}{10}$, alltså på ett belopp av en krona, en ökning av 13 öre. Var och en kan ju förstå, att det ju är uteslutande om lönen i sådana industrier, som icke profiterat av de nuvarande konjunkturerna utan som befinna sig i eit slags bakvatten, vilkas arbetslösa arbetare skulle få gagn härav och där de löner, som betalats, icke stå i rimlig proportion till de dyrtidskostnader, vi nu äro underkastade.

Med hänsyn till det anförda ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Koch: Herr talman! Då jag sedan världskrigets utbrott såsom ledamot av arbetslöshetskommissionen deltagit i dennas arbeten, torde det vara mig tillätet att säga ett par ord i denna fråga.

Jag ber då först att få nämna att den erfarenhet, vi vunnit på detta område är att arbetslösheten är ett större ont och åstadkommer större lidande, än man till en början kanske föreställer sig; framförallt är detta fallet i en tid sådan som den närvarande, då livsmedlen stigit till så höga pris och prisstegringen på så gott som alla varor varit beständig.

Jag ber också att i anledning av vad statsrådet antydde få nämna, att arbetslöshetskommissionen från början haft den uppfattningen, att understödsformen skall vara en *nödfallsutväg*, som man i sista hand bör använda sig av, och att man i första hand bör vidtaga åtgärder för att sysselsätta de arbetslösa och förekomma arbetslöshet.

Man har därför i den delen vidtagit en hel del åtgärder, som måhända icke alla av denna kammars ledamöter äga kännedom om. Beträffande *stenarbetarne*, som varit särskilt hårt träffade av arbetslöshet, har man vidtagit den åtgärden, att man sökt förmå kommunerna att rekvirera sitt behov av gatsten för åtskilliga år i förväg, och genom att så skett hava under vintern 1916—1917 flera tusen stenarbetare kunnat sysselsättas i sitt sedvanliga yrke, vilket icke kunnat äga rum utan en dylik åtgärd. De familjeförsörjare, åt vilka sysselsättning icke kunnat beredas på detta sätt, har man tillfälligtvis använt vid skogsplantering, och det kan kanske intressera kammaren att erfaras, att på detta sätt genom statens försorg planterats omkring 14,000 tunnland kalmark i Bohuslän under de gångna krigsåren. Dessutom är det mycket stora hjälpföretag, som satts i gång för att i Bohuslän och andra delar av landet bygga landsvägar och automobilvägar, samt för att torrlägga vissa trakter utsatta för vata, vilka förut icke kunnat användas på tillfredsställande sätt.

Slutligen och till sist har man i dessa dagar utfört ett stort socialt experiment, som torde påkalla kammarens särskilda intresse. Jag avser då det försök som statsrådet nyss antydde att taga en del *textilarbetare*, framför allt kvinnor, vilka under flera månader

Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande
(Forts.)

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.*
(Forts.)

varit sysslösa, och sysselsätta dem med jord- och skogsarbeten. Nu äro ungefär 1,100 dylika personer sysselsatta uti jord- och skogsarbete, och erfarenheterna hava hittills visat sig synnerligen goda. Jag behöver icke säga, att det varit utomordentligt svårt att kunna organisera ett sådant företag. Dels hava de arbetslösa varit ovana vid arbetet ifråga, dels också naturligen ganska ohågade för detsamma. Vidare har det från jordbrukarnas sida uttryckts misstro mot hela företaget och slutligen har det varit svårt i utrustningsavseende, med kläder, skodon, redskap ävensom möjligheterna att få till stånd nödiga livsmedelsanordningar. Men alla dessa svårigheter hava nu blivit övervunna och överenskommelse träffats med skogssällskapet, som har verksamhet i tretton olika län; och som åtagit sig att genom en arbetsdirektion leda arbetet. Och att ett ur nationalekonomisk synpunkt värdefullt arbete kan åstadkommas av dessa arbetslösa är jämväl konstaterat. Det är icke bött så, att de sysselsättas med skogsplantering, sådd och vad därmed står i samband i främsta rummet på allmänningarna. utan avsikten är även att sysselsätta dem med nöd- och hjälpfoder, ljung- och lövtäkt samt bärplockning ävensom slutligen att använda dem i jordbruket vid de tillfällen då jordbrukarna hava särskilt behov av tillfällig arbetskraft. Det är visserligen så, att dessa personer, som sysselsättas med arbete i olika kolonier och under nödig ledning, bliva för sitt uppehälles skull dyrare än om man skulle lämna dem arbetslöshetsunderstöd. Men var och en måste medgiva, att man genom de nämnda åtgärderna slagit in på en lämpligare väg för att sysselsätta dem än om man givit dem direkt understöd. Jag tror därför att arbetslöshetskommissionen kommer att i ökad utsträckning söka sysselsätta arbetslösa, och att understöd bliva blott nödfallsåtgärder. Men det är naturligtvis nödvändigt att sadana kunna tillgripas.

Antag, att en större arbetslöshet skulle uppstå genom massavskedanden från fabriker. Det är då komplett omöjligt att i ett enda slag placera alla dessa arbetslösa i andra sysselsättningar. Att skicka dem ut på landet kan ej genast ske, utan man måste under en kortare tid söka uppehålla dem, som äro arbetslösa med understöd.

Jag vill även begagna tillfället att nämna, att arbetslöshetskommissionen framför allt sökt inrikta sitt arbete på att söka förmedla arbetslösas utflyttning till landet. Såsom exempel kan nämnas att arbetsförmedlingen i Stockholms län allenast under april månad 1918 skaffat arbete på landsbygden åt 55 gifta familjer med barn, alla i fast anställning. Detta är ett litet prov, som visar, att det ändå är möjligt att åstadkomma vad man ansett vara så svårt, nämligen att förflytta arbetskraft från städerna till landsbygden. För övrigt kunna förmedlingsanstalterna erhålla särskilda premier, i händelse de vidtaga åtgärder i denna riktning.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har ju uttalat önskvärdheten av, att de villkor, som äro föreslagna i propo-

sitionen också bifallas av kammaren. Jag vill till vad han nämnde ytterligare lägga ett par skäl. Representanten för utskottets majoritet yttrade, att kommunerna böra övervaka, att det understöd, som lämnas, kommer till behörig användning, och detta är naturligtvis en kardinalpunkt, som arbetslöshetskommissionen från början beaktat. Men jag vill påstå, att även om man går därhän, att kommunen endast behöver betala $\frac{1}{3}$, medan staten tillskjuter $\frac{2}{3}$ av bidragen, har man möjlighet att kommunerna få intresse att övervaka, hurusom arbetslöshetsunderstöden användas på rätt sätt.

Förhållandet är, att om man bifaller Kungl. Maj:ts förslag och tänker sig en ökning av de nu utgående understöden med 50 %, komma kommunerna praktiskt taget ändå att erlægga samma understöd för sin del som förut varit fallet. Proportionsvis sett blir visserligen understödet mindre, men absolut taget komma understöden att utgå med samma belopp som för närvarande.

Vad beträffar förslaget att medgiva för arbetsgivare, kassor och andra, att de skola kunna öka arbetslöshetsunderstödet därhän att det skulle kunna uppgå till $\frac{4}{5}$ av den arbetslöses förutvarande arbetsförtjänst, så ber jag att få nämna, att den viktigaste anledningen, varför arbetslöshetskommissionen framställt detta förslag, har varit den, att man funnit att beträffande särskilt textilarbetarna har det icke under kristiden förekommit någon regl-ring av arbetslönerna, utan dessa arbetares lönenivå står på samma höjd nu som före kriget. Ett understöd av allenast $\frac{2}{3}$ av lönen skulle därför bli alltför obetydligt. Särskilt för deras räkning — ty det är ju särskilt inom textilbranschen som arbetslösheten nu är stor — skulle en ökning i nämnda hänseende upp till $\frac{4}{5}$ vara av ganska avsevärd betydelse.

Slutligen tror jag mig kunna säga, att även arbetslöshetskommissionen med glädje skulle se att Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 15 miljoner kronor antoges i stället för av utskottet förordade 12 miljoner, ty under de senare månaderna hava tyvärr utsikterna i allo rätt mycket försämrats på arbetsmarknaden. Såsom alla torde känna, har textilindustrien mycket svårt för närvarande och den torde få det särskilt svårt en lång tid framåt. Sågverksindustrien befinner sig i en ganska prekär belägenhet då skeppningen nu möter ganska stora svårigheter. Beträffande den mekaniska verkstadsindustrien i Stockholm och på andra orter, visar det sig, att svårigheterna beständigt ökas. Jag kan exempelvis nämna, att under rådande högkonjunktur i verkstadsindustrien antogos omkring 20,000 nya arbetare, men att man icke kan hava sy-selsättning för framtiden för mera än hälften av denna stam, varför det gäller att söka få ut dessa till nya arbeten på andra områden eller att genom anslag understödja dem tillsvidare. Dessutom äro målare, plåtslagare och bagare på grund av ransoneringsåtgärder och brist på råvaror under kristiden i behov av understöd och hjälp till annat arbete.

Det är omöjligt att avgöra, huru stort det erforderliga beloppet skall vara för att man skall därmed tillfredsställa alla behov.

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)*

Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)

Men jag tror i likhet med den siste talaren, herr Lamm, att man gör klokast, om man i detta avseende följer Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillåter mig därför att i likhet med konom yrka bifall till reservanternas framställning.

Herr Söderberg: Jag tror mig kunna säga, att den farhåga, herr Nilsson i Skottlandshus såsom utskottets särskilda talesman framförde, nämligen att det skulle föreligga en särskild stor fara i att arbetslösa industriarbetare i städerna skulle genom exceptionellt höga understöd rent av kunna förhindras att draga sig ut på landet till nyttig sysselsättning där på olika områden, att, säger jag, den farhågan är alldeles ogrundad. Jag vet av vad som meddelats under den närmast gångna tiden med de förutvarande bestämmelserna, att de nämnder för särskilda fack, som haft att ombestyras arbetslöshetsunderstödens bestämmande här i Stockholm, ha gått särdeles noggrant och omsorgsfullt tillväga. Det har varit prövning i första rummet av respektive unders ödsanhållare, om han varit kroppsligt frisk. Det har varit läkareundersökning, och läkaren har fått säga på heder och samvete, om han ansåg, att mannen som det var fråga om talde vid något hårdare kroppsarbete än det han var van vid i sitt yrke, och det har sannemligen icke varit lätt för arbetarna i dessa fack att få sig tilldelad rätt till detta understöd, utan det har varit många svårigheter och många om och men. Har det förelegat någon möjlighet att placera dem i annat arbete, så har det skett, och jag är alldeles övertygad om att dessa kommittéer eller nämnder, som skola ombestyras detta för varje fack, i fortsättningen nog också skola komma att gå tillväga på samma sätt. Den farhågan tror jag alltså icke behöver vara något utslagsgivande, när man skall bedöma denna sak.

Sedan kommer ytterligare den farhåga herr Nilsson gav uttryck åt, och den var kanske till och med starkare, nämligen att om man går upp till Kungl. Maj:ts linje i fråga om de åtta tiondelarna, så skola i vissa fall understödstagarnas inkomster överstiga arbetslönen i ett annat fack. Det har meddelats mig, att samma fråga behandlades nu i mars i det danska folketinget. Trots att Danmark äger sin gällande arbetslöshetsförsäkring, så har under kristiden gjorts flera förändringar i densamma, och den sista förändringen skedde i mars i ar. Där uttrycktes då från åtskilliga håll betänkligheter av samma natur. På dessa lär den danska inrikesministern hava svarat, att om ett sådant fall skulle inträffa, att understödet skulle gå över vad arbetslönen var på ett annat område, så berodde det icke på att understödet blev för högt, utan det berodde därpå, att den utgående arbetslönen i det andra facket var för låg. Det var arbetslöner, vilka icke hade haft förmåga att kunna låta sig regleras av kristiden utan stodo kvar på en onaturligt lag nivå. Jag tror, att samma jämförelse kan göras även hos oss. Och jag tror, att det icke heller i det stycket möter någon fara.

Nu skulle jag vördsamt vilja tillägga, att denna kammare och i första hand utskottet, dock borde erinra sig, att vad vi sakna här i landet är en ordnad arbetslöshetsförsäkring. I motsats till vad Danmark och Norge fått vidkännas under flera år av direkta utbetalningar från stat och kommun till arbetslöshetskassorna, så har den svenska staten gått fri från sådana utgifter. Det är alltså en direkt fördel, som den svenska staten haft. Då tycker jag, att det är litet för njuggt att, som statsutskottet har gjort, nu pruta på dessa tre miljoner kronor. Därtill kommer, att de merinkomster, som statskassan under dessa år förnämligast har fått lita till och väl kommer att få lita till, är just merinkomsterna från industrien. Det är väl därifrån, som de förnämsta vinsterna tagits och som staten fått sina ökade inkomster. I deras frambringande måste väl också industriarbetarna ursprungligen ha haft en icke oväsentlig del. Och den arbetslöshet, man nu befärad, skulle väl förnämligast drabba dessa stora arbetargrupper. Ha de då under de goda tiderna, när industrien gick för fulla segel, bidragit till dessa ökade inkomster för statskassan, så är det väl icke hela världen, om statskassan skulle få vidkännas någon extra utgift, när dessa arbetare eventuellt bliva satta uti arbetslöshetstillstånd. Då tycker jag, uppriktigt sagt, att det är icke mycket att slåss om eller att pruta på, denna skillnad mellan tolv och femton miljoner kronor.

Vi skola livligt önska, att så litet som möjligt skall gå åt av de femton miljoner kronor, men därom veta vi intet, och de kunna komma att behövas allihop. När man vet, vad industrien har givit statskassan under den närmast gångna tiden, tycker jag icke, att det är mycket att strida om från statens synpunkt, från riksdagens synpunkt, vare sig dessa tre miljoner kronor, eller huruvida de arbetslösa industriarbetarna, som av respektive nämnder förklarats urståndsatta att bringas över till andra områden och måste ha understöd för att icke gå under, skola få sådana intill två tredjedelar eller, som regeringen föreslagit, åtta tiondelar av lönen. Jag skulle vilja säga, att jag tycker, att det är denna kammare mest värdigt att följa reservanterna, och jag ber, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan: Den siste ärade talaren sade, att understöden icke voro för höga, men att de arbetslöser, jag jämförde dem med, möjligen voro för låga. Då vill jag erinra därom, att de arbetspriser, som jag nyss nämnde, voro de som ligga till grund för de minimipris, som riksdagen för kort tid sedan fastställde, och dessa priser grundade sig på produktionskommitténs beräkningar och utgjorde, som jag nämnde, fem kronor femtio öre om dagen. Jag kan icke på något sätt erinra mig, att den siste ärade talaren opponerade sig, då det gällde att fastställa minimipris för de produkter, som jag omnämnde. Det hade varit lämpligt att göra det vid det tillfället kanske.

Om man t. ex. drar upp en jämförelse med de pris, som Kungl.

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande*
(Forts.)

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.
(Forts.)*

Maj:t skall hava rättighet att utbetala, och dem som en lantarbetare kan förtjäna, så är ju den jämförelsen ganska betecknande för hur man tar på dessa saker från visst håll. Jag vill därvid erinra om, att de understöd, som här nämnas, betalas icke blott ut för vardagar utan även för söndagar, medan däremot de priser, som man fastställt enligt produktionskommitténs beräkningar endast äro för verkliga arbetsdagar. Om man således jämför en arbetare med hustru och fem barn — och det är icke alls någon ovanlig företeelse på landsbygden — så kommer denne arbetare upp till högst trettiofire kronor i veckan. Men om han går sysslolös i en stad och kommer i åtnjutande av understöd efter detta maximumbelopp, så kan han komma upp till femtiosex kronor i veckan. Han kan alltså komma upp till tjugutre kronor mer, om han går arbetslös, än om han går i arbete. Jag tror, att det är nödvändigt att göra den begränsning, som ligger i de grunder, som tidigare äro fastslagna, nämligen att understödet utgår med högst två tredjedelar av i orten gängse arbetspris och även att kommunerna äro så pass intresserade i dessa utbetalningar, att de noga vaka över, att dessa icke på något sätt missbrukas. Vi äro alla ense om att medel böra stå till förfogande för att avhjälpa de svarigheter som kunna uppstå, men jag tror, att vi böra vara lika eniga om, att man får lov att handha dessa pengar på ett förständig sätt.

Herr von Koch nämnde, att arbetslöshetskommissionen gjort alla möjliga ansträngningar för att man skall försöka få dem som möjligen gingo sysslösa i städerna ut på landsbygden för att arbeta där. Ja, det finner jag vara alldeles riktigt. Men dessa arbetare, som skickas ut till lantbrukarna, kunna uppföra sig på sådant sätt, att jordbrukarna betacka sig för denna arbetskraft. Det vill jag icke påstå, att de i stort sett göra, men de kunna göra det, och de frestas att göra det, om man avväger understödet på det sätt, som Kungl. Maj:ts förslag anvisar.

Jag tror, att det är nödigt, att hava garantier mot att icke detta på något sätt missbrukas, och jag ber därför på nytt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts hämed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 137, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 28;

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av väckt motion om krigstidstillägg till förut uppburen ersättning eller annat understöd åt arbetslösa tobaksarbetare.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 228, hade herr *O. Hagman* hemställt, att riksdagen ville besluta, att till de arbetare inom tobaksindustrien, som på grund av monopolets införande ej längre kunde erhålla sysselsättning inom sitt yrke, samt på grund av ålder eller andra orsaker ej heller kunde erhålla annat arbete, bevilja ett krigstidstillägg till förut bekommet ersättningsbelopp, och att detta måtte utgå efter enahanda grunder som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 11, rörande f. d. befattningshavare i statens tjänst, eller, därest detta ej kunde godkännas, med beaktande av de svårigheter, vari omskrivna yrkesarbetare kommit, efter andra grunder bevilja skäligt understöd.

Utskottet hade i förevarande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att herr Hagmans ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Söderberg: Jag skall be, herr talman, att få säga några ord med anledning av detta utskottsbetänkande. Det är en ersättningsfråga det rör sig om, som visserligen en gång av riksdagen avgjorts, i det att grunderna äro fastställda och även fullföljda för ersättning till de tobaksarbetare, som blevo entledigade vid tobaksmonopolets införande, men dessa hava dock nu kommit i ett sådant läge, att man ansett, att en motion för deras del borde väckas.

Såväl motionären, herr Hagman, som varit med i den lokala kommission, som för Stockholms vidkommande hade att avgöra i dessa angelägenheter, som undertecknad, som var med i den centralkommission, vilken slutligen avdömde ersättningsfrågorna, kunna ju ha skäl att säga några ord, när denna sak behandlas. Jag får säga som genomgående omdöme, att skulle jag vara med någon mer gång, när vi skola införa statsmonopol å någon viss verksamhet här i landet, så vill jag icke rätt gärna vara med om att de arbetare, som bliva entledigade, skola komma att ersättas efter samma grunder som dessa tobaksarbetare, vilka ersattes efter principen av ersättning en gång för alla. Vid de beloppens bestäm-

*Anslag till
arbetslöshetens
bekämpande.*

(Forts.)

*Ifrågasett
krigstids-
tillägg åt
arbetslösa
tobaks-
arbetare.*

*I frågasatt
krigstids-
tillägg åt
arbetslösa
tobaks-
arbetare
(Forts.)*

mande blev det i regel ganska blygsamma summor. Genomsnittet kan man säga belöpte sig till en cirka 3 å 4,000 kronor, ibland gick det ned till 2,000, 1,800, 1,000 kronor t. o. m., ibland gick det upp till 5,000, 6,000, kanske 7,000 kronor i lyckligaste fall för de bäst ställda. Men beloppen blevo i regel ganska oansenliga. Vid dessa belopp var knutet det villkoret, att vederbörande ersättningstagare skulle därmed vara löst från industrien. Monopolet och staten hade gjort sig kvitt den arbetskraften, och man skulle vara saverad på det sättet.

Nu har det visat sig, att dessa belopp, som 1915 och 1916 blevo tilldelade, och som ju redan då voro ganska små genom penningvärdets fall ytterligare minskats i värde, så att dessa ersättningstagare nu kommit i ett alldeles särskilt bekymmersamt läge. Beloppen ifråga räckte ju icke alls till, som det var förutsatt i propositionen, för att man därmed skulle kunna grunda någon ny självständig verksamhet, utan de ha gått åt för livsuppehållet och till att betala gamla iråkade skulder. Till att grunda någon ny verksamhet med voro beloppen alldeles för små.

Nu har en stor del av dessa ersättningstagare kommit i ett mycket bekymmersamt läge, och nu förklarar utskottet, att det icke är tänkbart att någonting från riksdagens sida för närvarande göres för dem; man kan det icke, utan man talar om att Kungl. Maj:t skall hava sin uppmärksamhet riktad på denna sak, och man pekar även på möjligheten att genom arbetslöshetsunderstöd göra någonting för deras del. I det läge som nu saken har, förstår jag, att gentemot det enhälliga utskottet är det ingen utsikt att få fram något annat för riksdagens vidkommande. Jag skulle dock vilja fästa Kungl. Maj:ts särskilda uppmärksamhet på detta sakförhållande, att staten icke kan eller bör eller får anse sig fullständigt klarerad från förpliktelsen till dessa gamla arbetare, vilka icke ha tillfälle att efter måttet av sina krafter fortsätta i det arbete de hava lärt och äro vana vid, det förbjuder monolet dem, och de tagas icke heller in i monolets fabriker, ty monolet tar icke in dem. De äro faktiskt ställda utan försörjningsmöjligheter, och deras enda utsikt synes mänskligt att döma vara fattigvården.

Jag skulle vilja lägga Kungl. Maj:t särskilt på hjärtat, att när det beräknades för år 1917, att statens sammanlagda inkomster av tobaksmonolet skulle bliva 20 miljoner kronor i form av skatt och i form av aktieutdelning, m. m. men det gick så bra med denna verksamhet, att inkomsterna blevo 29 miljoner kronor, och monolet som sådant, när alla utgifter äro klarerade, har en nettovinst på 7 miljoner kronor år 1917, då kan det väl ända anses som rätt och billigt, att, hur man än skall vända det, antingen genom riksdagens eller Kungl. Maj:ts ingripande, någonting atgöres, så att de gamla orkeslösa arbetarna, vilka med en så ytterst liten penning löstes ut från hanteringen, icke skola vara alldeles prisgivna åt fattigvården. Man skulle kunna tänka sig, att den vägen hade det gått i alla fall, därför att de gå den högre åldern

till mötes. Men en stor del hade dock, därest monopolet icke kommit till stånd, kunnat få sin utkomst på ett eller annat sätt i denna industri, en utkomst som de nu äro förhindrade från att kunna få, och detta förpliktar dock staten till någonting.

Jag har icke något yrkande att göra, herr talman, jag har sagt det förut, mot den standpunkt utskottet enhälligt intagit. Men jag har dock icke kunnat låta detta ärende gå spärlost förbi utan att vid detsammias behandling söka fästa Kungl. Maj:ts särskilda uppmärksamhet på det, i hopp att Kungl. Maj:t, dels i anslutning till den P. M., som herr Huss framlagt och dels i anslutning till de framställningar, som arbetarna i fortsättningen väl komma att göra, skall försöka att finna någon lösning på frågan, så att de gamla arbetarna icke skola bli lämnade fullständigt på bar backe. Ty det är icke staten värdigt, att så sker, när man har monopoliserat tobaksindustrien och den ger så pass goda och så pass lysande resultat, som den ger för statens vidkommande.

*Ifrågasatt
krigstids-
tillägg åt
arbetslösa
tobaks-
arbetare.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.; och

nr 140, i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av bostäder för personal vid statens vattenfallsverk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 55, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd m. m. å allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I en till riksdagen den 22 mars 1918 avlåten proposition, nr 207, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagat utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvärens ärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att löjtnanten vid Västgöta regemente friherre H. G. Pfeiffs änka friherrinnan Emmy Pfeiff, född Nymansson, och makarnas två minderåriga barn Per Georg och Arvid Georg finge, utöver dem författningsenligt tillkommande pension och pupilltillägg från arméns nya änke- och pupillkassa,

Fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. Pfeiffs änka och minderåriga barn.

Fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. Pfeiffs änka och minderåriga barn.

(Forts.)

från och med den 1 oktober 1917 komma i åtnjutande av pensioner å allmänna indragningsstaten. änkan så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd med 1,100 kronor årligen samt vartdera av barnen intill uppnådd ålder av 21 år med 225 kronor årligen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 158 av herr *Jöns Pålsson* och den andra inom andra kammaren under nr 383 av herr *Lübeck* jämte ytterligare tre av kammarens ledamöter, avseende ej allenast nu förevarande proposition utan även Kungl. Maj:ts propositioner nr 208 och 209.

I berörda motioner hade motionärerna på anförda grunder hemställt, att riksdagen ville på sådant sätt bifalla Kungl. Maj:ts närdiga propositioner nr 207, 208 och 209, att livräntor eller pensioner till löjtnanterna Pfeiffs, von Blixen-Fineckes och Torslows efterlevande finge utgå enligt vissa, av den s. k. flygkommissionen föreslagna, i motionen återgivna grunder.

Utskottet hade i nu föredragna punkt av angiven orsak hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 158 och II: 383, i vad de skilde sig ifrån Kungl. Maj:ts förslag, måtte medge, att löjtnanten vid Västgöta regemente friherre H. G. Pfeiffs änka friherrinnan Emmy Pfeiff, född Nymansson, och makarnas två minderåriga barn Per Georg och Arvid Georg finge, utöver dem författningsenligt tillkommande pension och pupilltillägg från arméns nya änke- och pupillkassa, från och med den 1 oktober 1917 komma i åtnjutande av pensioner å allmänna indragningsstaten, änkan så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd med ettusenettundra kronor årligen samt vartdera av barnen intill uppnådd ålder av 21 år med tvåhundraotjugufem kronor årligen.

I avgiven reservation hade herr *Nilson* i Kristinehamn, *Berg* i Munkfors, *Bogren*, *Lindley*, *Borggren* och *Lovén* anført: »Beträffande punkten 3 hava vi med anslutning till flygkommissionens framställning kap. VII rörande flygpersonalens särskilda förmåner, ansett, att utskottet bort hemställa, att tilläggspension till genom olyckshändelse omkomne löjtnanten Pfeiffs efterlämnade barn må utgå till och med det år, varunder vartdera av dessa fyller 18 år.»

Herr Pers: Vid den här punkten har, som kammaren finner, avgivits en reservation. Den enda reservanten från denna kammare är emellertid icke närvarande. Jag har kommit att titta på denna fråga och har funnit, att reservanterna ha mycket goda skäl för sin ståndpunkt.

Sedan propositionen avlämnats, har den kungl. flygkommissionen, efter vad som förmäles här på sidan. 8, tagit ståndpunkt till den här frågan och föreslagit, att pension till den avlidnes minderåriga barn skulle utgå intill dess de fylla 18 år. Nu kan man säga, att kommissionens ståndpunkt icke är prövad och att den

uppfattningen icke kan vara vägande. Men då vill jag hänvisa till den praxis, som har utvecklats här i kammaren. Vid ett hastigt genomseende av riksdagens beslut på allmänna indragningsstaten i fjol, så har jag funnit sex olika fall, där pensionen slutar vid 18 år. Av dessa äro fyra på fjärde och femte huvudtitlarna. Nu kan man säga, att dessa fall röra personer i en lagre ställning inom statsförvaltningen, men det finns också fall, som jag föreställer mig skola kunna vara så gott som alldeles avgörande, om man vill taga hänsyn till praxis. Som vi minnas litet var, förmodar jag, blev general Beckman mördad här i Stockholm vid ett tsarbesök. Till dennes efterlevande anslog riksdagen också pensioner, och där stannade man vid 18 års ålder.

Med anförande av detta exempel tror jag mig hava lämnat goda skäl för att kammaren ställer sig på den praxis, som har utvecklats sig, och icke fattar ett beslut, som i viss mån kan komma att anses vägledande för kommande beslut i liknande ärenden.

Herr talman, jag yrkar alltså bifall till reservationen i denna punkt.

Herr Hallin: Som kammaren torde finna, har utskottet varit enigt i avseende på den fyllnadspension, som skulle tillerkännas änkan efter denne förolyckade flygare, Frih. H. G. Pfeiff, men meningarna hava delat sig, när det har varit fråga om den tidsperiod, under vilken fyllnadspension skulle utgå till barnen. I det avseendet har utskottsmajoriteten stannat vid av Kungl. Maj:it föreslagna 21 år, medan reservanterna ha velat, att denna fyllnadspension för barnen skulle upphöra vid 18 års ålder. Nu ligger ju frågan så, att både änkan och barnen erhålla pension från arméns pensionskassa, änkan 400 kronor och barnen 75 kronor, att för dessa senare utgå t. o. m. det år de fylla 21 år. Då har utskottet förmenat, att det riktiga vore, att man även i avseende på dessa fyllnadspensioner tillerkände barnen dessa att utgå under samma tid som de, enligt vad jag nyss nämnde, uppbära sina pensioner från kassan.

Den föregående ärade talaren påpekade ett fall, som passerat för åtskilliga år sedan, och som skulle varit likartat det förevarande. Det är möjligt, att det förhåller sig, som han nämde. Jag erinrar mig detsamma ej men finner under alla förhållanden att den ståndpunkt utskottet i detta fall intagit, är fullt logisk, och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindley: Jag tror, att ett bifall till utskottets yrkande i realiteten skulle betyda, att man höjer pensionsåldern till 21 år för vissa barn, och däri ligger den stora faran. Det är icke så, att man härigenom får möjlighet att höja pensionsåldern eller bidragen för alla, utan här blir det endast några vissa kategorier, för vilka man skulle förfara på det sättet. Det är en mycket farlig princip för staten som bör vara rättvis att inslå på något sådant; som det att för vissa barn skall medgivas statsunderstöd

Fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. Pfeiffs änka och minderåriga barn.

(Forts.)

Fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. Pfeiffers änka och minderåriga barn.

(Forts.)

upp till 21 år, under det att för andra skall sättas en mycket lägre åldersgräns. Jag behöver bara peka på den lag, som antogs för några dagar sedan, fattigvårdslagen, där man, visserligen med majoritet, men en mycket knapp majoritet på två röster i denna kammare, fick upp gränsen till 16 år, under det att den stora minoriteten ville fastställa en åldersgräns av 15 år. Att då ett par dagar därefter förfara på det sätt, som nu är föreslaget, är väl, må jag säga, minst sagt inkonsekvent.

Då man nu tycks utgå från att i detta fall är det bara fråga om en fyllnadspension, alltså ett tillägg till en allaredan utgående pension, så är ju det visserligen sanning; men det är dock en väsentlig skillnad, ty grunden, på vilken denna tilläggspension är lagd, utgör bara 75 kronor, under det att statens bidrag blir 225 kronor, alltså betydligt mycket mer än själva grunden för understödet. Staten har således ingen skyldighet att anknyta sitt bidrag till bestämmelserna i ifrågavarande officerares änke- och pupillkassa, enligt vilka pension lämnas till 21 års ålder. Jag har naturligtvis alls intet emot, att vem som helst bör kunna försäkra sig och sina efterlevande, så att de kunna utfå pupillunderstöd ända upp till 21 års ålder, om man önskar att barnen skola få tillfälle att till den tiden studera och lära. Men givetvis blir det oriktigt, om man vid sadana här tilläggspensioner skall följa dessa bestämmelser och gå med på att statens bidrag också skall utgå under hela denna tid. Det är verkligen icke av ovilja mot understödet i och för sig, utan skiljaktigheten i tillämpningen beträffande vissa barn, som gör, att jag här icke kan gå med på utskottets förslag.

Det är därför, herr talman, som också jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande nu föredragna punkt yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring beträffande tiden för tilläggspensionens utgående till ifrågavarande barn, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 4.

Fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. von Blixen-Fineckes änka och son.

I en till riksdagen den 22 mars 1918 avlåten proposition, nr 208, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvärens ärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att löjtnanten vid Skånska dragonregementet friherre H. G. von Blixen-Fineckes änka friherrinnan Hilla Brita von Blixen-Finecke, född Trolle, och makarnas minderåriga

son Hans Nils Gustaf Fredrik Bror finge, utöver den författningsenligt tillkommande pension och pupilltillägg från arméns nya änke- och pupillkassa, från och med den 1 oktober 1917 komma i åtnjutande av pensioner å allmänna indragningsstaten, änkan så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd med 1,100 kronor årligen samt sonen intill uppnådd ålder av 21 år med 225 kronor årligen.

Fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. von Blixen-Fineckes änka och son.

(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de i punkten 3 av förevarande utlåtande omförmälda motionerna nr 158 inom första kammaren och nr 383 inom andra kammaren.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna I:158 och II: 383, i vad de skilde sig ifrån Kungl. Maj:ts förslag, måtte medgiva, att löjtnanten vid Skånska dragonregementet friherre H. G. von Blixen-Fineckes änka friherrinnan Hilla Brita von Blixen-Finecke, född Trolle, och markarnas minderårige son Hans Nils Gustaf Fredrik Bror finge, utöver dem författningsenligt tillkommande pension och pupilltillägg från arméns nya änke- och pupillkassa, från och med den 1 oktober 1917 komma i åtnjutande av pensioner å allmänna indragningsstaten, änkan så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd med ettusen etthundra kronor årligen samt sonen intill uppnådd ålder av 21 år med tvåhundraatjugufem kronor årligen.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilson* i Kristinehamn, *Berg* i Munkfors, *Bogren*, *Lindley*, *Borggren* och *Lovén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att tilläggspension till genom olyckhändelse omkomne löjtnanten von Blixen-Fineckes minderårige son måtte utgå till och med det år, varunder han fyllde 18 år.

Herr Pers: Jag skall be att få framföra samma yrkande beträffande denna punkt som jag hade vid punkt 3.

Herr Hallin: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan, under hänvisning till den motivering jag anförde med avseende på förra punkten.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande punkt vore yrkat, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring i tiden för pensions utgående till ifrågavarande minderåriga barn, som angivits i den vid punkten anförda reservationen.

Vid sedermera framställda propositioner å dessa yrkanden bifölls utskottets hemställan.

Punkterna 5—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 56, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, avsedda att utgå å postverkets pensionsstat.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 57, i anledning av väckta motioner om tilläggs-pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 58, angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid riksbankens huvudkontor J. V. Wallenborg;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om lagstadgade villkor för utförande av vetenskapliga experiment på levande djur.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till lag, innefattande vissa villkor för rättighet att utföra vetenskapliga experiment på levande djur vid icke statsunderstödda läro- eller forskningsanstalter.

I två lika lydande till lagutskottet hänvisade motioner, nr 57, av herr *Wavrinsky*, inom första kammaren, och nr 114, av herr *Berg* i Munkfors, inom andra kammaren, hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära, det Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen inkomma med förslag till lag, varigenom stadgades som villkor för rättighet att utföra vetenskapliga experiment på levande djur utanför av staten uppehållen eller understödd läro- eller forskningsanstalt:

att anmälan inom föreskriven tid före experimentets utförande skulle ske hos av staten utsedd kontrollmyndighet;

att noggrant protokoll över förrättningen skulle föras, tydligt angivande experimentets art, ändamål och tidslängd samt kvantiteten av eventuellt använda bedövningsmedel och tiden för dessas använ-

dande i förhållande till tiden för experimentets utförande, liksom övrigt som kunde tjäna till belysande av experimentets karaktär;

att kontrollanter skulle öva tillsyn vid pågående experiment och särskilt förvissa sig om, att protokollen fördes noggrant i de delar, som anginge djurens skydd mot överträdelser av gällande lag mot djurplågeri; samt

att till sådana kontrollanter valdes ett tillräckligt antal redlige och oförvitlige medborgare, kända för humanitet, men som själva icke tillhörde den medicinska fakulteten, för att de måtte pröva experimentets juridiska och moraliska halt.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, nr 57 i första kammaren och nr 114 i andra kammaren, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Petré, Alfred: Herr talman! Fastän utskottet är enhälligt i sitt avstyrkande utlatande, ber jag likväl att till ytterligare stöd för dess ståndpunkt få yttra några ord med anledning av det anförande motionären här i kammaren hade, då frågan om vivi-ektion nyligen var här före i annat sammanhang. I detta anförande förekommo nämligen uppgifter, som voro ägnade att ge en felaktig uppfattning av, huru vid vivi-ektioner tillgår. När motionären salunda citerade ett yttrande av professor Holmgren om curares fruktansvärda giftverknings, skedde det under en sådan form, att den i frågan icke initierade lätteligen kunde komma att tro, att det experimenterades med detta gift utan samtidigt användande av sådant bedövningsmedel, som tar bort känseln. Så är emellertid icke förhållandet.

Till en början må nämnas, att det av professor Holmgren citerade yttrandet är lösryckt ur ett föredrag, som han på sin tid höll om curaregiften, och den skildring Holmgren här ger av dettas fruktansvärda verknings — en skildring som för övrigt var hämtad från en äldre fransk fysiolog — återger på ett målande sätt det intryck det gjorde, då man fick kännedom om detta förfärliga gift, med anledning därav att det befunnits, att Sydamerikas indianer därmed förgiftade sina pilar. När det här om curare säges, att det i ett ögonblick förvandlar den, som därmed behandlas, till ett levande lik, som hör och ser och känner allt, men icke kan röra en muskel, således ej för någon varelse kan giva den minsta vink om sitt hopplösa läge, så var detta yttrande alltså uttryck för det medlidande, man kände med den människa, som träffats av en curareförgiftad pil, och alls icke — som man av motionärens framställning skulle kunna tro — något uttryck för det berättigade uti att med detta gift plåga ett djur. Enligt vad jag inhämtat, tillhöra curare-experimenten egentligen en äldre tid. Numera förekomma de sällan, men om det ännu någon gång experimenteras med curare, användes samtidigt något bedövningsmedel, såsom morfin eller dylikt, som tar bort känseln. Å Karolinska institutets fysiologiska laboratorium har curare

Om lagstad-
gade villkor
för utförande
av vetenskap-
liga experi-
ment på levande
djur.
(Forts.)

emellertid icke alls kommit till användning under de senaste åren.

Över huvud taget refererar sig åtskilligt uti motionärens anförande till äldre tider, innan ännu vara narkotiska bedövningsmedel blivit kända och kommit till användning. På den tiden var man ju nödsakad att göra operation även på människor utan bedövning, medan sådan nu allmänt användes för att göra en operation så smärtfri som möjligt. Även vid vetenskapsmännens vivisektioner bruka numera bedövningsmedel, ägnade att taga bort känslan, komma till användning.

Till sist vill jag med anledning av motionärens klagan över bristande offentlighet vid vivisektionerna säga, att jag har anledning förmoda, att, därest motionären eller någon annan representant för djurskyddsvännerna vände sig till föreståndaren för Karolinska institutets fysiologiska laboratorium med begäran att få närvara vid ett vivisektioniskt experiment, denna begäran ock skulle bli bifallen.

Då jag finner motionärens föreställningar om grymhet vid vivisektionerna mycket överdrivna och vad han anfört alls icke övertygande om riktigheten av hans ståndpunkt, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wåvrinsky: Jag är den föregående ärade talaren mycket tacksam för de upplysningar han lämnat angående curaregiftets användande och bruket av bedövningsmedel vid vivisektioner. och skall därför icke närmare yttra mig om denna sak. Det var ett mycket glädjande budskap, att vi djurskyddsvänner skola kunna få närvara vid experimenten, och vi skola säkerligen icke försumma att göra bruk av denna upplysning.

Jag önskar i avseende på det ärende som föredragits hembära lagutskottet mitt oförbehållsamma tack för den välvilliga behandling utskottet ägnat min motion. Utskottet har visserligen nödgats argumentera mot mig och hemställt om avslag å min framställning, men hela utlåtandet karakteriseras, tycks ha dikterats, av verklig aktning och medkänsla för djurskyddet och dess strävanden. Därför vill jag tacka.

Den motion, som ligger till grund för det utlåtande, som nu föredragits, har genom det avslag, som riksdagen beslöt på min förra närbesläktade motion, nr 55, där jag hemställde om protokollföringsplikt vid experiment på levande djur inom dessa medicinska anstalter, förlorat en stor del av sin aktualitet. Jag skall därför vid detta tillfälle bara göra några få bemärkningar. Här gäller det endast experiment, som eventuellt företagas utanför dessa anstalter. Därom säger emellertid utskottet på sidan 6 i ett referat rörande Karolinska institutets lärarekollegii yttrande i frågan, att bemälda sakkunniga icke hade sig bekant något enda fall, då sådant förekommit, d. v. s. »att studerande och läkare i sina hem eller på andra ställen utanför de statsunderstödda anstalterna skulle utföra vivisektioner». Djurskyddsföreningen »Nordiska samfundet»

tror sig på goda skäl kunna antaga, att sådana fall dock icke så sällan förekomma. För min del gjorde jag en undersökning vid ett tillfälle för några veckor sedan, då jag fann en annons i en av våra dagliga tidningar, på grund varav jag fick skäl att antaga, att sådana vivisektionsföretag äga rum. Jag fann i en Stockholms-tidning en annons av denna lydelse: »En katt genast». Man uppgav ett telefonnummer på Kungsholmen, dit man skulle vända sig. Jag vände mig dit och fick det besked, att »kandidaten icke var hemma». Då jag bad att få veta, vad katten skulle användas till, svarade man undvikande, att man icke kunde giva närmare besked om det. Jag håller icke för troligt, att kandidaten på Kungsholmen tänkte skaffa sig denna katt precis bara till sällskap.

Utskottet har vidare refererat ett mycket välskrivet utlåtande från riksdagen 1900, då en fråga av liknande art förekom, och i sista punkten av detta referat heter det: »Vivisektionens företagande i enskilda lokaler läser aldrig kunna förhindras, och kontroll skulle alltså med visshet erhållas endast beträffande offentliga institutioner, där densamma i allt fall bör förutsättas vara minst behöfelig.» Här synes ju, att *detta* lagutskott åtminstone förutsatte, att vivisektioner förekomma i enskilda lokaler. Att icke sådant kan fullständigt förhindras är ju alldeles klart, men en lag, som förbjöde detta, skulle alltid ha den verkan lagen åsyftade, att vara ett memento, ett hinder och en varning, om någon skulle vara benägen att av förhastande eller annat skäl överträda lagen.

I samma utskottsutlåtande år 1900 heter det vidare: »Intet onödigt lidande bör få tillfogas undersökningsdjuren. Upprörande berättelser föreligga emellertid om grymheter, som vid vivisektioner blivit i vetenskapens namn begångna, grymheter, vilka utan tvivel inneburit kraftig maning att söka för framtiden förekomma deras upprepande. Vad angår vårt land må dock påpekas, att sådana grymheter icke synas hava blivit hos oss begångna. Berättelserna om desamma härleda sig från utlandet.» Ja, jag är fullkomligt övertygad om, att sådana fall icke förekomma hos oss i den utsträckning och under sådana förhållanden, som de berättelser visa, som anfördes på 80-talet och år 1900, men att något sådant *icke alls* skulle här ha förekommit, därpå vågar jag icke tro; vid ett tillfälle åtminstone anfördes i riksdagen svåra fall, som uppmärksammats i Sverige. Dessutom kunde man uti ett mycket bemärkt arbete »Skandinavisches Archiv für Physiologie», som utgavs och redigerades av svenska, norska och danska läkare samt trycktes på tyska i Leipzig, den tiden läsa om grym behandling av djur vid sådana experiment. Denna tidskrift utgavs av professor Robert Tigerstedt, som då var professor vid Karolinska institutet, sedermera professor i Hälsingfors. Denna tidskrift blotade åtskilligt av detta slag. Och i en liten broschyr, som jag tror mig veta har utsänts till kammarens ledamöter, har Nordiska samfundet under titeln »Vetenskapligt barbari» anført några upp-

Om lagstadgade villkor för utförande av vetenskapliga experiment på levande djur.

(Forts.)

Om lagstad-
gade villkor
för utförande
av vetenskap-
liga experi-
ment på levande
djur.

(Forts.)

rörande fall. Jag skall emellertid icke framdraga dem, utan endast hänvisa till broschyren. Sedan den förenämnda tidskriften upphörde att utkomma, har, så vitt jag har mig bekant, icke i svenska tidskrifter några meddelanden om sådana experiment framkommit annat än mycket försiktigt och sparsamt.

På samma sida, som jag nyss hänvisade till, sid. 3, säger utskottet, refererande samma lagutskotts utlåtande år 1900: »För att lagstiftning i ämnet nu skulle ifrågakomma, synes böra förut-ättas, att i hithörande förhållanden inträtt en förändring, som framkallat ett förut icke befintligt behov av lagstiftningens mellankomst. Detta torde dock icke vara fallet.» Jo, efter mitt förmenande är det fallet. En förändring har inträffat, den nämligen att dessa experiment nu utföras i en omfattning, varom man den tiden, när detta utlåtande skrevs, icke kunde göra sig någon föreställning, och kammarens ledamöter torde alldeles icke kunna göra sig något begrepp därom. Jag skall be att, så långt jag känner förhållandena, få lämna ett meddelande om, i vilken utsträckning dessa experiment ske:

De förekomma såsom åskådningsmateriel vid undervisningen i de medicinska fakulteterna vid s. k. demonstrationer;

vid universitetens fysiologiska, farmakologiska, patologiska, bakteriologiska och hygieniska institutioner;

vid veterinärbakteriologiska anstalten och vid veterinärhögskolan i dess anatomiska, histologiska, fysiologiska, farmakologiska, patologiska, bakteriologiska, medicinska och kirurgiska institutioner samt i institutionen för husdjursskötsel;

vid den statsmedicinska anstaltens bakteriologiska avdelning;

vid sjukvårdsinrättningar;

vid mera vetenskapligt arbetande fabriker för läkemedelstillverkning i och för biologisk kontroll av produkternas medicinska verkningar; och sannolikt även

vid enskilda vetenskapsmäns mera enskilda forskningar.

Emellertid försiggå ju sådana experiment i utlandet i mycket större skala. Vilken pina för djuren detta medför är lätt att fatta.

En norsk professor har föreslagit, att nordens vetenskapsmän skulle ena sina bemödanden om att få till stånd en internationell akademi i Norden för bevarandet av forskningens och vetenskapens internationalitet, som lider så stort avbräck under kriget. Jag tillåter mig uttala den önskan, om en sådan akademi kommer till stånd — och tanken har rönt mycket tillmötesgående från norsk och dansk sida — att just denna institution för experiment på levande djur måtte få hemortsrätt där, på det att de nationella instituten måtte inskränka sina experiment till det minsta möjliga. Därigenom skulle säkert kunna sparas hundra tusentals djurs liv och ett omfattande djurplågeri betydligt inskränkas. Jag vågar tro det.

Jag vill icke lägga ned min talan, herr talman, utan att göra en hönör för mina meningsmotståndare. Jag förstår så väl och sympatiserar så livligt med deras energiska strävanden efter att

vinna erfarenhet på det medicinska området och utbilda läkarna till den största förmåga att lindra mänsklighetens lidanden. Då jag strävar efter någon kontroll på en av de metoder, som användas för detta prisvärda ändamål, tror jag icke, att någon skall motsäga mig, om jag pekar på, att det är för ett människovärdigt och högt mål, en hög idé, som vi djurskyddsvänner sträva. Jag har hört sägas, att någon vetenskapsman känt sig förnärad av min motion. Jag vill erkänna, att den är mycket temperamentsfullt skriven, men att den innehåller någonting, som skulle kunna förnärma någon, vågar jag bestrida. Och jag vill bestämt fastslå, att varje sådan avsikt från min sida varit fjärran från mig.

Jag har intet yrkande.

Herr Petré, Alfred. I vad motionären yttrade sist i sitt anförande skall jag be att få instämna, nämligen att man icke kan känna sig förnärad av hans motion. Alla som känna motionären veta ju, att de ädlaste bevekelsegrunder ligga bakom hans motion; men det hindrar icke, att jag ansett mig böra säga några ord gentemot överdrifterna i det anförande, som han hållit.

Jag begärde nu ordet endast för att framhålla, att innehållet i den annons, som den föregående talaren omnämnde, icke utgör något som helst bevis för, att den medicinske kandidat, som annonserade efter en katt, skulle använda katten för hemexperiment eller över huvud taget för vivisektoriskt ändamål. Jag kan sålunda nämna, att när jag under min studietid deltog i de zootomiska övningarna, som bestodo i dissektioner på döda djur, finge de studerande själva skaffa de katter, som behövdes för detta ändamål.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets memorial nr 60, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 56 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen, dels ock i ämnet väckta motioner.

I sitt utlåtande nr 56 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 23, med förslag till lag om statsdepartementen, dels ock två i anledning av densamma väckta motioner, nr 130 i första kammaren av herr Clason, med förslag om inrättande av ett handelsdepartement, och nr 271 i andra kammaren av herr Sommelius m. fl., som föreslagit inrättande av såväl ett handelsdepartement som ett kommunikationsdepartement, hade lagutskottet hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte, under förutsättning att det vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen. §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38

*Om lagstads-
gude villkor
för utförande
av vetenskap-
liga experi-
ment på levan-
de djur.*

(Forts.)

*Sammanjämk-
ningsförslag
rörande för-
slag till lag
om statsdepar-
tementen m. m.*

Sammanjämkningsförslag rörande förslag till lag om statsdepartementen m. m.
(Forts.)

och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen, bleve av riksdagen antaget, för sin del antaga följande

L a g om statsdepartementen.

Häri genom förordnas, att statsdepartementen skola vara *nio* och hava följande verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärendena;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen;

lantförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till lands;

sjöförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till sjöss;

civildepartementet: inre civil förvaltning, ärenden angående allmänna hälso- och sjukvården samt ärenden av social natur, så ock ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet;

ecklesiastikdepartementet: kyrkoärenden samt ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst;

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar; samt

handelsdepartementet: ärenden rörande handel, industri och sjöfart.

Denna lag träder i kraft den dag, då det vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hava av riksdagen antagits, varder av Konungen gillat: samt

B) att ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utskottets utlåtande hade fogats en reservation av herr Petersson i Södertälje m. fl., vilka ansett, att utskottet bort, med avstyrende av ovannämnda motioner, tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna stannat vid olika beslut i ärendet. Första kammaren hade nämligen godkänt utskottets hemställan, under det att andra kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Men anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså förelåg mellan kamrarnas beslut.

I nu föredragna memorial hade utskottet anført, att utskottet därvid ansett sig böra hemställa, att första kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda andra kammarens beslut.

I avscende härå hade reservation avgivits av herr *Rogberg*, greve *Spens* samt herrar *Dahl* och *Svensson* i Betingetorp, som ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att första kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda andra kammarens beslut; samt

B) att riksdagen i anledning av de i ämnet väckta motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att förslag snarast måtte för riksdagen framläggas om inrättandet av ett statsdepartement, omfattande handel, industri och sjöfart.

Greve *Spens*: Inom lagutskottet ha vi varit flera ledamöter, som vid sammanjämkningen beträffande denna fråga ansett, att utskottet bort, jämte det utskottet hemställde, att första kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda andra kammarens beslut, även föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att förslag snarast måtte för riksdagen framläggas om inrättandet av ett statsdepartement, omfattande handel, industri och sjöfart. Då vi stannat i minoritet för denna vår mening, hava några av oss låtit anteckna var reservation mot utskottets hemställan.

Som ärendet nu föreligger, kan emellertid ett yrkande här i kammaren om en sådan skrivelse icke lagligen förekomma, och jag har därför, herr talman, icke något yrkande.

Herr *Clason*: Då denna fråga förra gången var före, framhölls från håll, där man icke ville godkänna det av lagutskottet framlagda lagförslaget, att det vore ett lämpligt sätt att främja denna fragas lösning, att riksdagen enade sig om en skrivelse med begäran om skyndsamt förslag om inrättande av ett handelsdepartement. Det förvånar mig därför, att lagutskottets majoritet ej velat gå den vägen, utan avstyrkt det sammanjämkningsförslag, som i den riktningen framkommit. Jag har därigenom, kan jag säga, fått mina farhågor i viss mån ökade, att fragan om handelsdepartementet återigen är på väg att bliva undanskjuten. Såsom saken emellertid nu ligger genom detta utskottsutlåtande, finnes givetvis ingenting annat att göra än att antingen avslå hela lagen eller ock antaga utskottets förslag. Då jag förmodar, att kammaren vid detta tillfälle, så glest besatt som den för övrigt är, icke gärna vill vidtaga en sådan kraftatgård, som den förra, ehuru det är möjligt att detta vore det bästa sättet att främja handelsdepartementets snara framkomst, har jag intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande

Sammanjämkningsförslag rörande förslag till lag om statsdepartementen m. m.
(Forts.)

till föreningen Svenska Röda korset av visst område å Djurgården, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt lärare
vid lantmannaskolor
m. fl.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

A) medgiva, att för beredande under läsåret 1918—1919 av tillfällig löneförbättring åt lärare vid statsunderstödda lantmannaskolor statsbidrag finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, utgå efter följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde finnas erforderliga:

1) Den tillfälliga löneförbättringen utgår:

a) med högst 700 kronor för ordinarie kurs och högst 300 kronor för en andra årskurs till varje ordinarie lärare samt

b) med högst 450 kronor för ordinarie kurs och högst 250 kronor för en andra årskurs till varje icke ordinarie lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan.

2) Såsom bidrag till ifrågavarande tillfälliga löneförbättring utgå av det belopp, som för varje särskilt fall må komma att bestämmas, två tredjedelar av statsmedel under villkor, att den återstående tredjedelen tillskjutes genom bidrag från orten, elevavgifter inräknade;

B) medgiva, att tillfällig löneförbättring för år 1918 finge av statsmedel till lärarinnor vid statsunderstödda lanthushållsskolor utgå för första kursen vid skolan under året med högst 200 kronor och för senare kurs under året med högst 75 kronor till varje lärarinna, som under kursen hade en tjänstgöringsskyldighet av minst 30 timmar i veckan, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter i ämnet, som kunde vara erforderliga;

C) medgiva, att för beredande under år 1919 av tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid statsunderstödda lanthushållsskolor statsbidrag finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, utgå efter följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde finnas erforderliga:

1) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med högst 400 kronor för första kursen vid skolan under året och högst 175 kronor för senare kurs under året till varje lärarinna, som under kursen har en tjänstgöringsskyldighet av minst 30 timmar i veckan.

2) Såsom bidrag till ifrågavarande tillfälliga löneförbättring utgå av det belopp, som för varje särskilt fall må komma att bestämmas, två tredjedelar av statsmedel under villkor, att den återstående

tredjedelen tillskjutes genom bidrag från orten, elevavgifter in- Ang. tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor m. fl.
räknade;

D) för bestridande av kostnaderna för den under B) angivna tillfälliga löneförbättring å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av kronor 15,000;

E) för bestridande av kostnaderna för de under A) och C) angivna tillfälliga löneförbättringar å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av kronor 65,000.

Reservation hade anförts av herr *Holmquist* och greve *Wachtmeister, Axel*, utan antydd mening.

Herr *Holmquist*: Herr greve och talman! Som kammaren redan finner, har Kungl. Maj:t i föreliggande proposition föreslagit viss löneförbättring för bland annat lärare och lärarinnor vid lant-hushållsskolorna i enlighet med i propositionen närmare angivna grunder. Utskottet har också för sin del enhälligt tillstyrkt det kungliga förslaget. Det är sålunda icke alls i den delen jag skall yttra mig. Men jag vill påpeka, att det vid sidan av dessa lant-hushållsskolor även finns s. k. lant-hushållningsskolor, och denna sista art av skolor är de skolor, som utbilda de lärarinnor, som sedermera skola verka i lant-hushållsskolorna. Sådana anstalter finnas flera i vårt land, på landsbygden tvenne, den ena i Rimforsa och den andra i Brogård. Det är utan tvivel en annan ställning dessa lärarinnor i lant-hushållningsskolorna intaga, men det är alldeles uppenbart, att en lämplig undervisning i lant-hushållsskolorna icke skulle kunna upprätthållas, därest icke lant-hushållsskolornas lärarinnor finge sin undervisning vid dessa lant-hushållningsskolor.

Nu är det allmänt känt, att åtminstone vissa av dessa anstalter, som åtnjuta statsunderstöd, ha så pass dålig ekonomi, att de äro i den situation att icke kunna halla lärarinnornas löner i dessa lant-hushållningsskolor något så när i nivå med de löner, som efter ett bifall till Kungl. Maj:ts nu gjorda framställning komma att givas lärarinnorna i lant-hushållsskolor. Jag är livligt övertygad om, att det kommer att möta ganska stora svårigheter att kunna på lämpligt sätt ordna lärarinnornas avlöning i lant-hushållningsskolorna, men jag vill uttala en varm förhoppning, att trots dessa svårigheter Kungl. Maj:t till ett annat år skall finna möjligt att på lämpligt sätt giva ökade löneförmåner även åt lärarinnorna i lant-hushållningsskolorna. Jag har endast velat uttala detta.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående drift-kostnader under år 1919 för egnahemslånefonden;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av den rätt till vatten och strömfall i Klarälven, som tillkommer kyrkoherdebostället $\frac{1}{12}$ mtl eller 80 öre skatt Östra Råda i Norra Råda socken; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undantag beträffande fångst av sälhund från det i § 8 jaktstadgan meddelade förbud att vid fångst av djur använda sax.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

ifrågasatt
anslag till
trädgårdskolo-
niverksamhet i
städer m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 97, i anledning av väckt motion om anslag till beredande av understöd åt trädgårdskoloniverksamhet och potatisodling i städer, köpingar samt municipal- och stationssamhällen ävensom vid industriplatser.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 104, hade herrar *Rosén* och *Ekman, Carl Gustaf*, hemställt, att riksdagen måtte besluta att till beredande av understöd åt trädgårdskoloniverksamhet och potatisodling i städer, köpingar, municipal- och stationssamhällen samt vid industriplatser anslå ett belopp av 500,000 kronor, att utgå på tilläggsstaten för år 1918 och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*: Jag kan icke underlåta att uttala min bestämda besvikelse över utskottets behandling av detta av mig och en annan motionär framförda förslag. Jag ber att få erinra om, att redan i fjol förelåg ett liknande yrkande från vår sida, och då som i år framsköts behandlingen av denna fråga till en tidpunkt under riksdagen, då från motionärernas sida något yrkande på bifall till motionen icke kunde framställas. Man skulle kunnat tro, att, när det så skedde i fjol, utskottet i år åtminstone skulle ha behandlat denna fråga vid en sådan tidpunkt, att det varit möjligt att kunna framställa yrkande om bifall. Så har emellertid icke skett. Även i år kommer utskottets utlåtande fram vid en tidpunkt, då det är omöjligt att vidtaga de åtgärder, som med motionen avses.

Yrkandet går ut på, att till beredande av understöd åt trädgårdskoloniverksamhet och potatisodling i städer, köpingar, municipal- och stationssamhällen samt vid industriplatser matte anslås ett belopp av 500,000 kronor. I fjol förklarade utskottet, att det naturligtvis beaktade det goda syftemålet, men utskottet hänvisade då till det anslag, som lämnats lantbruksstyrelsen och som utskottet förmenade skulle i väsentliga de ar fylla det behov som med motionen avsetts. Det anslaget, på 3,000 kronor, var avsett dels för utgivande av broschyrer, som skulle behandla denna sak och dels för att meddela gratisutdelning av trädgårdströ. Jag vet icke,

vilket resultatet av anslaget blev. Det hade varit önskligt, om utskottet nu visat, i vilken mån anslaget har fyllt det behov motionen avsåg att fylla. Det står tyvarr icke något därom i utskottets utlåtande, och jag tror, att detta är nog så klokt från utskottets sida.

*Ifrågasatt
anslag till
trädgårdskolo-
niverksamhet i
städer m. m.*

(Forts.)

Vad nu beträffar själva behovet, huruvida man icke bör ifrån statens sida på något sätt organisera och stimulera inbyggarna i städer och liknande samhällen att just nu ägna sig åt livsmedelsproduktion i den mån tillfälle och möjlighet därtill gives, på den saken torde jag icke behöva närmare ingå. Tillståndet i städer och stadslignande samhällen i livsmedelsavseende bör vara en bevisning, som är både fullständig och tillräcklig. Frågan är, om någonting kan göras utöver vad hittills skett i detta avseende. Motionärernas mening är, att man inom utskottet bort ha tagit upp denna framställning till prövning, att man skulle tillmotesgått var i fjol uttalade önskan om utarbetande av förslag till grunder, efter vilka anslaget skulle kunna fördelas, och att man verkligen nu beaktat nödvändigheten av att vidtaga effektiva åtgärder för att försöka organisera denna livsmedelsproduktion i största möjliga omfattning.

Vad får man nu för svar från utskottets sida? Jo utskottet tröstar sig med att för innevarande år till folkhushållningskommissionens förfogande, bland annat »för prisreglering av potatis under varen 1918, ställt ett belopp av högst 300 000 kronor». Men det är ju en helt annan fråga, det är ju ett förbilligande för *konsumenterna* av potatis för innevarande år som därigenom skett. Den saken har icke något sammanhang med den fråga, som vi fört på tal, eller frågan om åstadkommande av en organisation och utveckling av koloniträdgårdsverksamheten inom dessa samhällen.

Men så tillägges det, att »Kungl. Maj:t förklarar, att livsmedelsstyrelser och lokala livsmedelsnämnder, vilka före utgången av tiden för potatissättningen våren 1918 utförsälja potatis för utsäde till pris understigande det av dem erlagda inköp-pris, må, i den mån de till kommissionens förfogande för ändamålet ställda medel därtill förslå, av kommissionen tillerkännas gottgörelse för prisskillnaden eller del därav». Ja, i någon mån har kan-ke sådan försäljning skett, men knappast i någon större omfattning, därför att det är den enklaste sak i världen för livsmedelsnämnderna att sälja potatis till vida högre pris än inköpspriset, och livsmedelsnämnderna äro nog icke fullkomligt ligkiltiga för, huruvida deras ekonomi går ihop. I varje fall rör man sig därmed på ett helt annat område än vi avsett. Och därmed ersätter man alldeles icke att från jordbruksutskottets sida föreligger alltjämt underlåtenhet att ingå på en verklig sakprövning av det yrkande vi framställt, eller att åstadkomma någon anvisning om en sådan organisation, som verkligen skulle stimulera i möjligaste mån till effektiva åtgärder på detta område.

Omedelbart efter det motionen var väckt i år kommo till mig

*Ifrågasatt
anslag till
vädgårdskolo-
niverksamhet
i
städer m. m.*

(Forts.)

och min medmotionär från flera städer förfrågningar, huru det skulle gå, om man skulle få något anslag och vilka grunder som skulle bliva gällande. Härpå kunde vi icke giva något svar. Vi visste icke, vad jordbruksutskottet i detta avseende skulle komma att föreslå. Vi ha senare mottagit en mängd bevis på intresse och önskningsar, att det skulle från statens sida åstadkommas ett ordnat ingripande på detta område jämte ett därtill anpassat ekonomiskt understöd. Men vårt svar har måst utebliva. Från utskottets sida hänvisas fortfarande alltjämt till att åtskilliga andra åtgärder vidtagits, som icke beröra det område motionen avser. För min del vill jag säga, att man nog bort kunna förvänta någonting annat från jordbruksutskottet, åtminstone i tider som de nuvarande. Nu är jag ur stånd att yrka bifall till motionen. Motionen avser, att på 1918 års tilläggsstat skulle uppföras ett belopp, som skulle användas till organiserande av den ifrågavarande verksamheten för innevarande år. Tidpunkten är nu för sen att åstadkomma någonting i denna riktning. Men nog är det egendomligt, att i en sådan situation som den närvarande ett yrkande på detta område rönt en sådan behandling från jordbruksutskottets sida, som här verkligen skett.

Greve Wachtmeister, Axel: Jag ber att få säga några ord till förklaring, varför betänkandet kommit så sent som det verkligen gjort.

Den avdelning som hade att behandla frågan var villig att anslå 200,000 kronor, dock icke för att fylla hela den uppgift motionen avser, utan endast för att åstadkomma ett förbilligande av priset på sättpotatis. Men sedan detta preliminära beslut fattats, kom till avdelningens kännedom, att medel skulle finnas tillgängliga sedan i fjol, några hundra tusentals kronor, som Kungl. Maj:t ställt till Folkhushållningskommissionens förfogande, och det uppdrogs åt avdelningens vice ordförande att taga reda på, huru härmed förhölle sig. Sedan det så småningom blev klart att dessa penningar var till ändamålet tillgängliga, ansågs det icke vara nödvändigt att anvisa ytterligare medel, då dessa medel redan funnos att tillgå. Men att gå utöver åtgärder i prisreglerande syfte för att förbilliga sättpotatis ville utskottet icke vara med om, varken avdelningen eller senare utskottet, då man ansåg, att så mycket göres inom kommunerna, att någon vidare påtryckning icke var behöfvig. I fjol behövdes det kanske mer än i år, men på grund av omständigheternas tvång hava kommunerna börjat mer och mer anstränga sig, och man kan väl icke numera göra några allvarsamma anmärkningar mot det sätt, varpå de sköta sig i detta avseende. Över allt där jag känner till förhållandena anstränga sig kommunerna mycket aktuingsvärt i detta avseende. Utskottet tyckte, att detta var mycket ett kommunalt intresse, så att utskottet ansåg sig icke kunna gå längre än till ett förbilligande av sättpotatis.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I motionen ligger icke någon kritik av det sätt, varpå de olika kommunerna organiserat arbetet på detta område. Det är uppenbart, att vissa kommuner verkligen göra åtskilligt, under det å andra sidan nog de finnas, vilka visa mindre intresse. Men den saken ha icke motionärerna ägnat speciell uppmärksamhet åt. Motionärerna ha föreslagit, att man bör göra allt för ett ingripande från statens sida just nu, och att man därigenom verkligen skulle stimulera såväl enskilda inom kommunerna som kommunerna själva till det yttersta. Jag tror, att detta är en riktig syn på spørgsmålet. Jag ber fortfarande få säga, att jag trots den senaste talarens anförande alltjämt icke förstår, varför motionen fått den behandling som skett. Det räcker alldeles icke att hänvisa till anslag, som icke har samma innebörd, som det, varom motionärerna framställt yrkande.

*Frågas ut
anslag till
trädgårdsskole
niverksamhet i
städer m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för fullbordande av vissa spannmålslagerhus och fryshus; samt

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggning i beloppet av viss kronan tillkommande fordran av Gustaf Elf.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelande av viss föreskrift i fråga om undervisningen av mindre begåvade barn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På hemställan av herr talmannen beslöts, att handläggningen av de återstående ärendena på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Avgåvos och hänvisades till första särskilda utskottet följande motioner:

nr 206, av herr *Holmquist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 209, av herr *Hellberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning av medel för beredande av krigstidstillägg

och krigstidshjälp för år 1919 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Avlämnades och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 207, av herrar *Fagerlin* och *von Geijer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning; samt

nr 208, av herr *Lindblad, Ernst*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående telegrafverkets övertagande av det enskilda telefonnätet i Stockholm med omnejd.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 432, angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar.

Anmälades och bordlades

statsutskottet utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen om tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om täckande av vissa förskott under hov- och slottsstaterna;

nr 144, dels angående tredje huvudtitelns anslag till gottgörelse av kostnader för sjöfolk m. m., dels ock i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om täckande av vissa förskott under samma huvudtitel;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste kanslisekreteraren i sjöförvarsdepartementet, kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli G. A. Stuart att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av under år 1917 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för användandet av ett utav 1917 års riksdag beviljat extra anslag till anskaffning av undervattensbåtsmateriel;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående sättet för bestridande av kostnaderna för reservofficerares tjänstgöring vid kustartilleriet i vissa fall m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänsteårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa befattningshavare i eklestastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i gällande provinsialläkartaxa jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 152, i anledning av riksdagens år 1917 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916; samt

bevillningsutskottets memorial nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående ändring i 34 och 48 §§ av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Justerades sjutton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 449, angående understöd till sergeanten vid kustartilleriet E. G. Janzes änka Hermanna Fredrika Janze, född Klint, och makarnas två minderåriga barn.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 143—152.

Föredrogos och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående ändring i 34 och 48 §§ av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 662, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en professur i statistik och folkhushållslära vid Tekniska hög-

skolan, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Herr *Clason* väckte en motion, nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

Denna motion hänvisades till första särskilda utskottet.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag. varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,09 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
